Pioniersgids

Toolbox voor leraren die aan de slag gaan met vernieuwing op school.

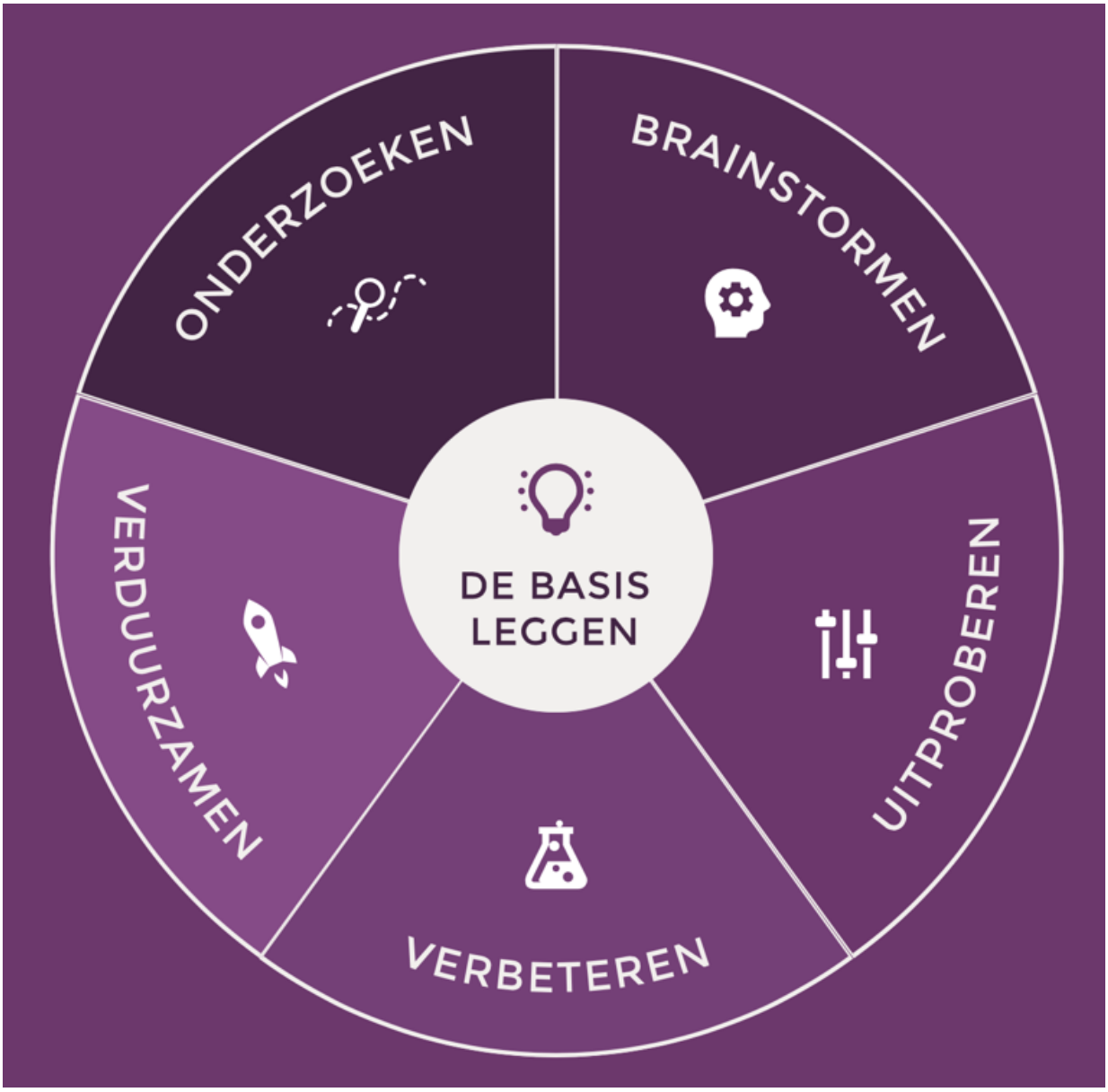

Pioniersgids

Toolbox voor leraren die aan de slag gaan met vernieuwing op school.

LOF biedt ondersteuning aan leraren die een eigen initiatief willen realiseren. De leerervaringen van de deelnemers aan LOF, en voorheen ook Onderwijspioniers, zijn bijeengebracht in deze toolbox. Handig voor leraren die werken aan een LOF-initiatief, maar ook voor alle andere leraren die een eigen initiatief op hun school willen realiseren.

Voor wie is de Pioniersgids?

De Pioniersgids is voor iedere leraar die weleens naar huis gaat met het gevoel: 'hé, dit zou toch echt beter kunnen op mijn school!' en het initiatief wil nemen om daar iets aan te veranderen. Misschien wil je iets veranderen aan het curriculum, leerlingen beter leren samenwerken, een nieuw onderwijsconcept introduceren of de sfeer op school veranderen: als leraar weet je als geen ander wat er nodig is om jouw onderwijspraktijk te verbeteren.

Toch is het niet altijd even makkelijk om je ideeën te realiseren. Deze gids is bedoeld om jou te inspireren en te ondersteunen bij het vernieuwen of verbeteren van het onderwijs in jouw praktijk. De gids is ook bedoeld voor leraren die niet deelnemen aan het LOF.

Wat levert de pioniersgids op?

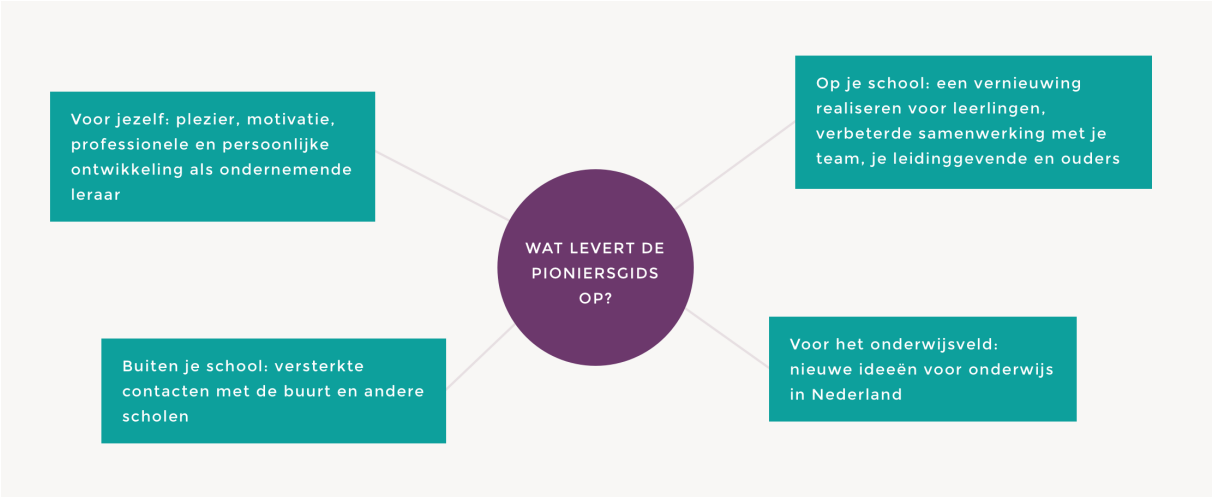

Hoe gebruik je de Pioniersgids?

De werkpraktijk is vaak weerbarstig en laat zich niet snel vangen in stappen of modellen. De fasewijzer zorgt ervoor dat jij de volgende stap kunt zetten in het vernieuwingsproces waarin jij je bevindt. Per fase zijn er startpunten en leervragen geformuleerd rond verschillende pioniersfases: de basis leggen, onderzoeken, brainstormen, uitproberen, verbeteren en verduurzamen. Elke pioniersfase kent drie onderdelen: denken, doen en reflecteren. Hierin zijn actie- en reflectieopties verwerkt die je in principe in elke fase op verschillende wijzen kunt inzetten. Zo kun je in deze gids beginnen waar je wilt, en wat past bij jouw situatie en voorkeur.

Check in de fasewijzer in welke pioniersfase jij je nu bevindt. Wat wil je graag onderzoeken en welke actie wil je ondernemen? We raden je aan om de pioniersfase ‘de basis leggen’ sowieso te doorlopen. Zit je vast? Klik dan op het hoofdstuk ‘Beren van de weg’ en leer van andere pioniers hoe zij hun ‘beer’ van de weg hebben gekregen!

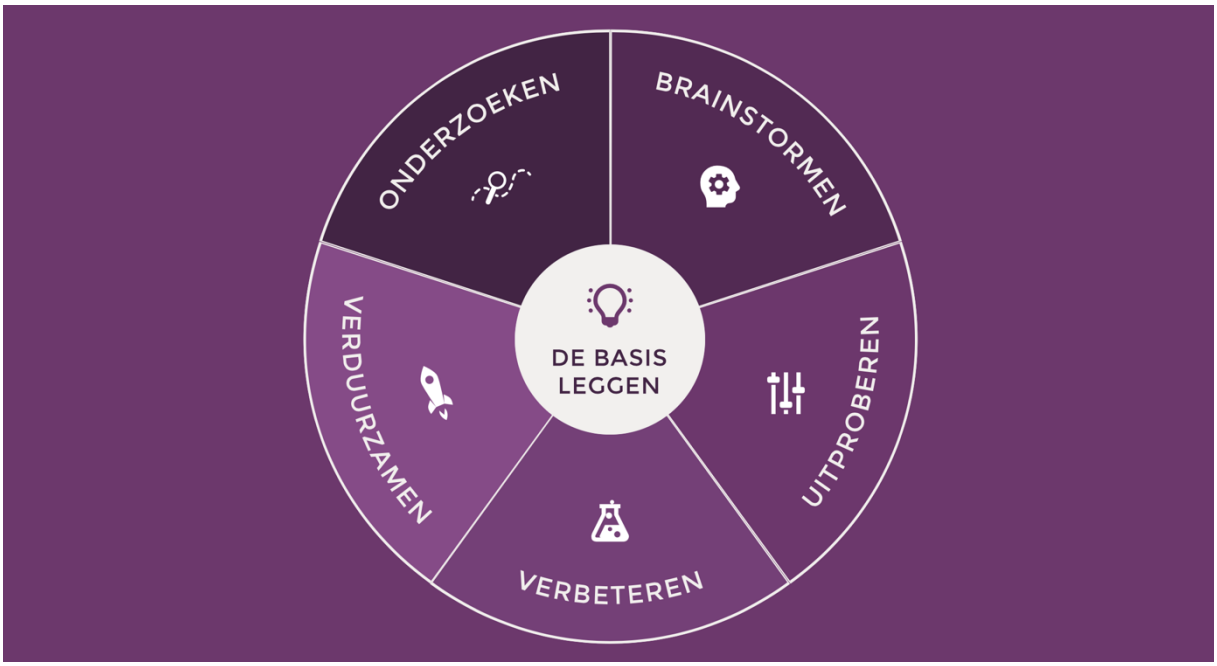

De basis leggen	pagina 4
Brainstormen	pagina 13
Uitproberen	pagina 23
Verbeteren	pagina 31
Verduurzamen	pagina 37
Onderzoeken	pagina 44

Pioniersfase: de basis leggen

Inleiding

Wat: Je voorbereiden om jouw idee op jouw school te realiseren.
Waarom: Om een vliegende start te maken met jouw initiatief.
Met wie: Eerst alleen, daarna met leidinggevende, collega's, mede-pioniers, coach.

Het verhaal van een pionier: 'An apple a day' van Maikel

Leraar Maikel (De Vendelier) uit Helmond wil iPads inzetten om het onderwijs plezieriger, creatiever en uitdagender te maken voor leerlingen maar ook voor de leerkracht. De ouderbetrokkenheid wil hij op deze manier ook vergroten. Als ICT-coördinator is Maikel altijd bezig met vernieuwing. "We hadden een subsidie gekregen om e?e?n tablet aan te schaffen. Dat was een succes en daardoor wilde ik er nog meer mee gaan doen", zegt Maikel. Hij begint zijn pioniersproject met grote ideeën. Zo wil hij op iTunes een soort universiteitsomgeving starten met instructiefilmpjes die leerlingen, maar ook ouders konden raadplegen. Het is de bedoeling dat de filmpjes door zowel leerlingen als leerkrachten gemaakt worden. Daarnaast wil hij een database van apps bijhouden die voor het onderwijs geschikt zijn.

Bij de presentatie van zijn idee aan zijn collega's ervaart Maikel meteen weerstand. Zij vinden dat ze teveel 'moeten'. In het eerste gesprek met twee coaches van Onderwijs Pioniers krijgt hij dan ook de tip om kleiner te beginnen. Maikel: "Ik probeer dit nu te doen. Mijn kleinere ideeën, gewoon zoekopdrachten oefenen bijvoorbeeld, zijn opgepakt door de ICT-werkgroep, en het enthousiasme verspreidt zich al binnen het team. Vooral het uitstralen van enthousiasme is belangrijk om de olievlek te verspreiden. Nu zijn mijn collega's niet weg te slaan bij die i-Pads en is er voor mijzelf soms geen over."

Pioniers aan het woord:

Sanne introduceerde op haar school QR-codes (Quick Response codes) met instructies en opdrachten voor haar leerlingen.
Sanne: *"Regel iemand die je kunt helpen. Ik regelde mijn duo-collega en dat scheelde heel veel. Door de duo-collega was mijn vernieuwing voor de kinderen echt een doorgaande lijn. Het maakte voor hen niet uit of het maandag of vrijdag was, want de wijze van onderwijs was hetzelfde. Hoe de dingen voorbij kwamen en hoe ze aangeboden werden zijn hetzelfde. Ik merk dat dat wel heel belangrijk is, op één lijn zitten."*

John koppelde middelbare scholieren die een maatschappelijke stage moesten lopen met groep 8-leerlingen van zijn basisschool.
John: *"Ik had eerst mijn plan met mijn directeur overlegd en die had toen ook gezegd van: ja jongens, dat is inderdaad nodig, maar er is veel werkdruk, zus-en-zo. Maar later heb ik heel veel steun gehad aan mijn directeur. Ik sprak toch steeds uitgebreid met hem, van goh, ik loop daarin vast en hoe zouden we dat kunnen aanpakken. Hij is toch wel heel betrokken nu."*

Inge ontwikkelde een een weektaak ontworpen die recht doet aan niveauverschillen in de klas.
Inge: *"Veranderen moet tussen de bedrijven door. Mijn collega's zijn best bereid om te veranderen en ze zien ook wel dat dingen handiger kunnen. Maar het ontbreekt ze dan aan tijd en kennis en de wil misschien om er echt mee aan de slag te gaan. Er moet zo veel. Tijd vrijmaken via de directeur is echt een must."*

Joyce introduceerde samen met Lydia 'Zoek het Uit': zelfgemaakte video's van leraren en leerlingen over een vraagstuk in de wereld buiten het klaslokaal.
Joyce: *"Soms loop je eerst tegen je eigen muur op. Bijvoorbeeld als je gewoon keihard wordt geconfronteerd met het feit dat je eigenlijk geen tijd hebt. En ik ben dingen aan het doen, waar ik uren voor wil, en ik wil die waardering hebben. Dan denk je zelf: o ja, daar moeten we wel wat mee. Want dat gaat nu niet goed. Als ik op deze manier doorga, gaat het niet goed. Dan moet je aankloppen bij je leidinggevende."*

Denken

Wat betekent pionieren eigenlijk?

Wat betekent pionieren eigenlijk? Pionieren staat voor vernieuwen, en ook voor leren hoe je kunt vernieuwen. Het is een houding die gaat over nieuwsgierigheid naar nieuwe mogelijkheden en motivatie om daar iets mee te doen. Het is ook een mentaliteit; je ziet de problemen wel, maar je laat je er niet door tegenhouden. Pionieren is dus zeker een mindset die je kunt leren. Het vraagt vaardigheden zoals: onderzoeken, samenwerken, experimenteren, reflecteren en improviseren. Maar pionieren hoef je niet alleen te doen: gedurende een vernieuwingsproces kun je altijd mensen opzoeken voor steun en feedback. Pionieren gaat dus eigenlijk over samen leren 'leren'.

Waarom je wilt gaan pionieren is in elke fase een heel belangrijke vraag om jezelf te stellen. Je wilt graag iets veranderen, vernieuwen, verbeteren. Maar waarom eigenlijk, en voor wie? Zit jouw doelgroep echt te wachten op jouw vernieuwing? Is het alleen jouw vernieuwing of zie je er in de toekomst ook anderen mee werken? Hoe ga je jouw enthousiasme en expertise delen en anderen mede-eigenaar maken? Deze en andere vragen komen elke fase terug en zijn belangrijk om blijvend feedback op te ontvangen van jouw omgeving.

Tot slot staat pionieren niet enkel voor suggereren, overleggen, bij de leiding neerleggen, maar zelf uitproberen in een klein model of experiment. Een voorlopige versie van jouw idee is onder meer een manier om de betrokkenen te laten ervaren dat er andere mogelijkheden zijn om jouw vraagstuk te benaderen. Ook kun je feedback ontvangen over het ontwerp. Je brengt met het uittesten van je idee een dialoog op gang, en misschien komt er zelfs al wat beweging vanuit verschillende betrokkenen die met je mee willen denken. Betrek daarvoor in het begin gelijk al de belangrijkste betrokkenen bij je interventie. Dit kan door hen te laten ervaren wat de invloed van jouw idee is op leerlingen, of door al te laten zien wat het idee kan opleveren. Het levert je collega bijvoorbeeld tijd of energie op, verhoogt werkplezier of maakt leren leuker voor leerlingen. Zo maak je je idee besmettelijk!

Verder lezen/ kijken

Wil je meer leren over onderwijsvernieuwing door leraren? Lees het onderzoek 'Onderwijsvernieuwing door pionierende leraren', over strategieën rond onderwijsvernieuwing in het programma Onderwijs Pioniers, geschreven door Welten Instituut en Kennisland. Lees ook een interview lezen met dr. Marco Snoek. Hij is lector aan de Hogeschool van Amsterdam en zet zich al meer dan tien jaar in voor onderwijsverbetering. "Als je het onderwijs in Nederland wil verbeteren, moet je de regie aan de docenten geven", stelt Snoek. Maar hij constateert ook: "Iedereen roept dat leraren verantwoordelijkheid moeten nemen voor innovatie in het onderwijs, maar er wordt weinig gepubliceerd over hóe ze dit moeten doen." Lees het interview hier.

Inspiratie nodig? De TED-Talks van Sir. Ken Robinson kunnen je verbeelding over onderwijsvernieuwing aanwakkeren. Bekijk deze TedTalk (20 minuten) met een vlammend betoog voor meer creativiteit op school, en dit animatiefilmpje (12 minuten) over grote onderwijshervormingen in de afgelopen eeuwen. De mini-documentaire 'Future Learning' (13 minuten) laat zien hoe je het leerpotentieel van je leerlingen kunt stimuleren.
Simon Sinek heeft het model 'de gouden cirkel' bedacht, die je kan helpen om jouw "Waarom?"-vraag goed te beantwoorden. Bekijk zijn TEDtalk (18 minuten) over wat hij noemt de belangrijkste vraag om je verhaal over te kunnen brengen.

Doen

Hoe ga je beginnen?
Hoe ga je beginnen? Denk niet te snel: ik doe het wel alleen. Dat lijkt in het begin soms het makkelijkst en het snelst, maar in een later stadium wordt het moeilijker om anderen mee te krijgen. Dus zoek meteen een bondgenoot. Zo zijn er nog meer 'gouden bouwstenen' die je kunnen helpen en ook later in het pioniersproces ondersteuning bieden. Hier noemen we er vijf.

1. Vraag een collega om samen te werken
2. Houd een ontwikkelcanvas bij
3. Vraag een externe coach om je te begeleiden
4. Informeer en inspireer je leidinggevende
5. Vind mede-pioniers

Actieoptie 1: een collega die helpt

Todolijst

Wat:	Bouwsteen 1: een collega om mee samen te werken
Wanneer:	Als je nog geen maatje hebt om mee samen te werken
Met wie:	Iemand die op jouw school dichtbij je staat
Waarom:	Om elkaar te steunen en feedback te geven
Tijdsinvestering:	Een uur

Achtergrond:

Steun van collega's voor jouw idee op school is belangrijk om een vernieuwing te kunnen volbrengen en verduurzamen. De ervaring leert dat collega's pas echt enthousiast worden wanneer het idee zichtbaar en tastbaar wordt. Voordat je zover bent, heb je al heel wat bergen verzet. Het is daarom fijn om op school iemand te hebben waarmee je gedurende het proces kunt sparren en samenwerken.

Stappen:

Je kunt iemand uitzoeken die juist veel op je lijkt qua denken en doen, maar ook iemand die juist hele andere vaardigheden en contacten heeft. Zo een bondgenoot zorgt voor de nodige motivatie in lastige situaties, een doorlopende lijn van het project en natuurlijk extra energie! Wie zou deze persoon kunnen zijn op jouw school?

Actieoptie 2: reflecteren op jouw ontwikkelproces

Todolijst

Wat:	Bouwsteen 2: een ontwikkelcanvas
Wanneer:	Als je alle aspecten van je initiatief in beeld wilt krijgen
Met wie:	Eerst met jezelf, later kun je het canvas overleggen met anderen
Waarom:	Om te kunnen reflecteren op je ontwikkelproces
Tijdsinvestering:	Een uur

Achtergrond:

Uit Onderwijs Pioniers, maar ook uit ervaringen in andere vernieuwingsprocessen, blijkt dat succesvolle vernieuwers goed nadenken over een aantal eenvoudige maar cruciale vragen. Ook blijkt dat mislukkingen vaak te maken hebben met een gebrek aan een goed antwoord op één van deze vragen: waarom, waartoe, met wie en hoe ga jij pionieren? Om je eigen leerproces kwalitatief te verdiepen kun je je geleerde lessen en inzichten bijhouden op een ontwikkelcanvas.

Stappen:

Dit canvas helpt je om scherp te blijven door op terugkerende momenten een aantal reflectieve vragen door te nemen. Het helpt niet alleen je eigen inzicht te verdiepen, maar ook om inzichten en ideeën te verzamelen, waarmee je hulpvragen kunt formuleren aan een coach, een projectteam, je collega's of iemand buiten de school. Je kunt dit canvas met hulpvragen invullen en gebruiken als een terugkerend denkkader bij elke fase van de ontwikkeling van je idee.

Pionierscanvas

Titel:

School:

Naam:

Datum:

Versie #:

Waarom

Waarom geloof jij in jouw initiatief?
Waarom is dit vernieuwend in jouw school?
Waarom is dit belangrijk voor het onderwijs?

Hoe

Hoe wil je jouw initiatief gaan realiseren?
Waarom denk je dat dit de goede aanpak is?

Betrokken

Wie kunnen jou gaan helpen bij je initiatief, hoe?
Wie staan kritisch tegenover jouw initiatief, waarom?

Uitdagingen

Op welke vragen heb je nog een antwoord nodig?
Wat zijn je grootste valkuilen?
Waar kun je hulp bij gebruiken?
Heb je aannames over je omgeving die misschien niet kloppen?

Acties en Interventies

Wat is je belangrijkste volgende eerste stap?
Welke interventies ga je uitproberen?
Wat neem je als les mee uit je laatste interventies?

Kernpropositie

Waarom geloof jij in jouw initiatief?
Waarom is dit vernieuwend in jouw school?
Waarom is dit belangrijk voor het onderwijs?

Persoonlijke kwaliteiten

Welke kwaliteiten heb jij in huis als Pionier?
Wat kunnen je collega-Pioniers van jou leren?
Aan welke kwaliteiten kun je nog werken?

Communicatiekanalen

Hoe communiceer je met je doelgroep(en)?
Welke kanalen/materialen zijn hier voor het meest geschikt?
Wat is je belangrijkste boodschap?

Middelen

Waarom geloof jij in jouw initiatief?
Waarom is dit vernieuwend in jouw school?
Waarom is dit belangrijk voor het onderwijs?

Belangrijkste lessen (tot nu toe)

Bouw hier aan een rijtje belangrijkste lessen tot nu toe
Wat heb je tot nu toe geleerd van je belangrijkste doorbraken tijdens het werken aan je initiatief?
Welke leerzame ervaringen neem je mee naar de toekomst?
Welke lessen zou je aan anderen willen meegeven?

Toekomst

Waar sta je over één jaar?
Welke duurzame impact wil je bereiken?
Wanneer is jouw initiatief een succes (en voor wie)?
Hoe ga je door met Pionieren?

Actieoptie 3: een coach

Todolijst

Wat:	Bouwsteen 3: een externe coach
Wanneer:	Als je een frisse blik wilt op jouw pioniersproces
Met wie:	Iemand die wat verder weg van je staat
Waarom:	Om tijdens het pioniersproces mee te kunnen reflecteren
Tijdsinvestering:	Om tijdens het pioniersproces mee te kunnen reflecteren

Achtergrond:

Naast zelfreflectie en een maatje op school is het behulpzaam om ondersteuning te regelen van iemand buiten je school, bijvoorbeeld van een coach. Een coach is iemand die een frisse en creatieve kijk biedt op moeilijkheden én mogelijkheden. Hij of zij is iemand die jou ook even stil kan laten staan zonder dat diegene zelf belangen of gevoelens heeft bij jouw werkproces of te realiseren idee. Een coach hoeft niet perse iemand met een professionele coachingsachtergrond te zijn. Zoek iemand die juist niet in het onderwijsveld werkt, iemand uit een andere sector of uit het bedrijfsleven. Daarmee organiseer je ook een ander type feedback dan je van collega's krijgt.

Stappen:

Hoe vind je een coach? Een coach kun je vinden in je eigen netwerk, bijvoorbeeld iemand die iets verder van je afstaat, maar van wie je wel al eens eerder wijze adviezen hebt ontvangen. Kijk eens in je online netwerk? Of denk nog eens aan een opleiding die je hebt gedaan: zat daar een leuke docent bij? Ook kun je denken aan het benaderen van een oud-deelnemer van Onderwijs Pioniers of van het LOF: dit zijn bij uitstek leraren met ervaring als vernieuwer!
Hoe zet je je coach in? Met een coach kun je gedurende je vernieuwingsproces afspreken om je werkproces en voortgang te bespreken. Je kunt gedurende de verschillende Pioniersfases met elkaar afspreken, bijvoorbeeld telefonisch, online, of met een kop koffie bij een café of op een inspirerende plek waar je graag komt.

Tips voor samenwerken met een coach

- Spreek af wat je van elkaar verwacht qua tijdsinvestering, bijvoorbeeld vijf keer een uur, verdeeld over een jaar waarin je samen reflectiemethodes uit deze gids doorneemt
- Spreek de inhoudelijke verwachtingen over coaching naar elkaar uit
- Denk aan een goede wederdienst voor je coach als de coach zijn/haar diensten gratis aanbiedt

Actieoptie 4: ondersteuning van je leidinggevende

Todolijst

Wat:	Bouwsteen 4: je leidinggevende informeren en inspireren
Wanneer:	Je wilt graag pionieren, maar weet nog niet precies hoe en wat
Met wie:	Met je leidinggevende
Waarom:	Om je leidinggevende vanaf het begin al bij je pioniersproces te betrekken
Tijdsinvestering:	Een uur

Achtergrond:

Het realiseren van je idee heeft wellicht ook andere mensen nodig, mensen die invloed hebben op je werkcontext: leidinggevenden, schoolbesturen, medezeggenschapsraden. Hier kan je ook bondgenoten zoeken die je kunnen helpen en deuren voor jou kunnen openen. Bij de uitvoering en de borging van de vernieuwing speelt met name je leidinggevende een belangrijke rol. Je hebt bijvoorbeeld extra tijd en ruimte nodig. Pionieren is een vorm van jezelf en je professionele ruimte verder ontwikkelen, en is anders dan het volgen van een opleiding of cursus. Je leert in de eigen onderwijspraktijk. Dit kan dan ook een motivatie zijn voor de leidinggevende om er ruimte, tijd en geld voor vrij te maken. Het kan ook zijn dat jouw vernieuwende idee of plan de hele school aangaat, dan is het ook belangrijk contact te maken en houden met je leidinggevende. Laat hem of haar dus weten dat je van plan bent om te pionieren.

Stappen:

Je kunt je leidinggevende om morele steun en vertrouwen vragen, maar ook praktische ruimte in termen van tijd. Misschien voelt het alsof je dit pas in een later stadium kan doen, als je zelf al alles hebt uitgezocht of als je iets concreets kunt laten zien. Maar het is juist nu van belang om anderen op de hoogte te brengen van je ambities. Wat je dan precies van plan bent, hoef je nog niet helemaal te weten. Maar zo zorg je wel dat je vernieuwende blik al in een vroeg stadium ook door anderen gezien en gedragen kan worden.

Actieoptie 5: leren met mede-pioniers

Todolijst

Wat:	Bouwsteen 5: mede-pioniers vinden
Wanneer:	Als je steun en inspiratie wilt halen uit anderen die ook pionieren
Met wie:	Met mede-pioniers in jouw omgeving of zelfs uit hele land
Waarom:	Om te leren van andere pioniers, om steun te krijgen
Tijdsinvestering:	Een half uur

Achtergrond:

Er zijn veel andere leraren in Nederland die ook bezig zijn met vernieuwen in het onderwijs. Het gemeenschappelijke ‘streven naar beter onderwijs voor leerlingen' is een belangrijke drijfveer. Je kunt elkaar helpen door tips en strategieën uit te wisselen, en steun vinden als je even een duwtje in de rug nodig hebt.

Stappen:

Mede-vernieuwers kun je bijvoorbeeld ontmoeten via conferenties en leerprogramma’s, via de website van het LerarenOntwikkelFonds, maar vaak ook dichterbij huis. Vraag eens rond? Je kunt ook social media gebruiken, door zelf een Facebookgroepje te starten, of via Twitter-*hashtags* zoals #onderwijs, #leraren en #LOFonds je vraag te stellen aan een grote gemeenschap van leraren.

Reflecteren

Je bouwstenen liggen klaar, maar leren ‘leren’ is een kunst op zich. De tijd nemen om te reflecteren op je eigen leerproces is dan ook een must. Daarom geven we je enkele reflecterende vragen mee die je kunnen helpen om van jouw pioniersproces een leerproces van te maken. Wat wil jij leren in je pionierstijd? Maak deze reflectieoptie eerst eens alleen en bespreek deze vervolgens met je collega-bondgenoot of coach.

Reflectieoptie: reflecteren op mijn pioniersvaardigheden

Todolijst

Wat:	Een vragenlijst over jouw vernieuwende vermogen
Wanneer:	Als je meer inzicht wilt in je pioniersvaardigheden
Met wie:	Met jezelf en daarna met je coach
Waarom:	Om te leren wat je nog graag wilt leren; om later terug te kunnen kijken hoe je leercurve is verlopen
Tijdsinvestering:	Een half uur

Achtergrond:

Eerder onderzoek door onderzoekers van Kennisland en Welten-instituut laat zien dat intrinsieke motivatie, goed kunnen samenwerken en enthousiasmeren drie belangrijke pionierskwaliteiten zijn. Deze kwaliteiten verbeteren je vernieuwende vermogen; en misschien niet alleen die van jou, maar wellicht ook van je school. Welke kwaliteiten wil jij versterken?

Stappen:

Stap 1: Vul de onderstaande vragen in voor jezelf.

Hoe motiveer je jezelf?
Je wilt het onderwijs graag verbeteren, omdat je het leuk vindt, omdat je het belangrijk vindt voor kinderen, omdat je het zinvol vindt. Wat motiveert jou, en welke dingen demotiveren jou juist? Kun jij ook anderen motiveren?

Hoe wil je samenwerken?
Goed kunnen samenwerken in teamverband betekent dat je als vernieuwer niet altijd voor de troepen uitloopt. Wat heb jij nodig om goed samen te kunnen werken? Wie vind jij een prettig persoon om mee samen te werken, en wie niet? Waarom?

Hoe kan je enthousiasmeren en motiveren?
Een goede balans ontwikkelen tussen je persoonlijke enthousiasme en de juiste motivatie vinden voor je collega's is een must. Het helpt om je in hen in te leven en te luisteren en te kijken waar zij zelf kunnen bijdragen in het vernieuwingsproces. Hoe kun je je eigen ideeën goed loslaten? Hoe reageren mensen op jouw idee? Wat heb jij van anderen nodig?

Stap 2: Vink aan aan welke pionierskwaliteiten je verder zou willen ontwikkelen de komende tijd. Welke andere belangrijke kwaliteiten wil je verder (door)ontwikkelen? Het onderzoek wijst ook uit dat de ontwikkeling van interpersoonlijke competenties, project gerelateerde vaardigheden, communicatievaardigheden en ICT-vaardigheden belangrijk zijn voor pionieren.

Interpersoonlijke competenties	Projectgerelateerde vaardigheden	Communicatievaardigheden	ICT-vaardigheden
Omgaan met weerstand ☐	Projectmanagement ☐	Kunnen praten over problemen ☐	Videomontage ☐
Voor jezelf opkomen ☐	Plannen ☐	Motiveren ☐	Fotobewerking ☐
Creativiteit ☐	Plan van aanpak opstellen ☐	Verantwoording afleggen ☐	Digitaal presenteren met Powerpoint/Keynote ☐
Kansen leren zien en grijpen ☐	Projectvoorstellen schrijven ☐	Visualiseren van werk ☐	Leren bloggen met bv. WordPress ☐
Een idee kunnen uitleggen en overbrengen ☐	Acquireren ☐		Educatieve tools (zoals Yurls) leren gebruiken ☐
Omgaan met werkdruk ☐	Organiseren ☐		Begeleiden van anderen in gebruik van technische programma's ☐
Hoofd- en bijzaken kunnen onderscheiden ☐	Delegeren ☐		

Stap 3: Bespreek de uitkomsten met jouw collega of een coach. Hoe wil jij jouw kwaliteiten verder willen ontwikkelen?

Pioniersfase: brainstormen

<u>Inleiding</u>

Wat:	Mogelijkheden bedenken voor het realiseren en concretiseren van je idee.
Waarom:	Door samen nieuwe, concrete aanpakken bedenken voor je idee creëer je draagvlak voor het uitproberen van je idee.
Met wie:	Met een groepje collega's, eventueel schoolleider of leerlingen/ouders.

Het verhaal van twee pioniers: 'Zoek het Uit' van Lydia en Joyce

Ouders willen juffen en meesters die het maximale uit hun kinderen halen, die hun kinderen nieuwsgierig maken en die minstens zo goed thuis zijn in de nieuwe media als hun zoon of dochter. Winnaars van Onderwijs Pioniers 2013 Lydia Vonk en Joyce van der Hoorn (Scholen: De Fontein en Het Mozaïek in Alphen aan den Rijn) komen aan deze behoefte tegemoet met hun concept 'Zoek het Uit'. Dit is hun verhaal.

Waarom Zoek Het Uit?
Tot 2013 vormden Het Mozaïek en De Fontein één school, met twee locaties en ongeveer negenhonderd leerlingen. Nu zijn het twee scholen, die beide deel uitmaken van scholengroep Scope. Dus ook al werken ze voortaan op verschillende scholen, Lydia Vonk en Joyce van der Hoorn zijn nog steeds collega's. Joyce: "We leerden elkaar beter kennen in een werkgroep en hadden meteen een klik. We hadden aan een blik of een half woord genoeg om elkaar te begrijpen.' Lydia: 'In totaal werken op de beide locaties een kleine negentig leerkrachten. Het viel ons op dat veel van onze collega's specifieke kennis of vaardigheden hebben. Het barst bij ons werkelijk van het talent! Om een voorbeeld te geven: de directeur van Het Mozaïek weet werkelijk alles van vogels. Hij herkent ze aan hun roep, ook al ziet hij ze niet. Hij weet waar ze zitten, hoe ze eruitzien en hoe ze zich gedragen en kan daar heel boeiend over vertellen. Maar we konden hem moeilijk vragen om in alle 37 groepen over zijn hobby een verhaal te komen houden. Dan kwam hij niet meer toe aan zijn eigenlijke werk. En zo zijn er meer collega's met boeiende hobby's of talenten. Talenten die we wilden benutten. We wisten alleen niet hoe."

"We wilden de talenten van onze collega's voor de hele school ontsluiten. Nou zijn we allebei behoorlijk thuis in de nieuwe media. We werken graag met internet, film, geluid, tablets en het digibord. Vaak helpen we collega's met het gebruik ervan. Daardoor weten we dat je niet te snel te hoog moet grijpen. De kunst is eenvoudig te beginnen. Eerst de techniek onder de knie krijgen, de voordelen ervaren en enthousiast worden. Daarna kun je de lat wat hoger leggen. Kortom: we wilden techniek inzetten om die talenten te tonen."
Joyce en Lydia kwamen op het idee filmpjes te maken, waarin hun getalenteerde collega's de hoofdrol zouden spelen. Bijvoorbeeld de directeur die alles van vogels weet. "Dat idee werd door onze collega's meteen positief ontvangen. We zijn daarop onderwerpen gaan verzamelen en scripts gaan schrijven. De ideeën kwamen bijna vanzelf. Een collega was in een boerderij gaan wonen, een gebouw met grote ramen, onderverdeeld in kleine raampjes. Ideaal voor keersommen. Vier grote ramen met zes kleine raampjes: hoeveel raampjes is dat? Een ander filmpje gaat over klussen in huis. Er moet een muur geschilderd worden.

Hoeveel verf heb ik dan nodig? Met andere woorden: hoe bereken je de oppervlakte? De hoofdpersoon in het filmpje geeft de leerlingen een aantal keer de opdracht iets uit te zoeken. Vandaar de titel: Zoek het uit!".

Hobbels

Projecten die van een leien dakje gaan, zijn schaars. Meestal moeten er een paar hobbels genomen worden. Dat was ook zo bij 'Zoek Het Uit!' Een van de dingen die voor hoofdbrekens zorgde was de techniek, ondanks de affiniteit van Joyce en Lydia met nieuwe media. Joyce: "Buiten opnames maken is lastig, zeker met een iPad, vooral vanwege de wind. Die maakt dat iemand die praat moeilijk verstaanbaar wordt. Ook kan het gebeuren dat er net een vliegtuig overkomt, waardoor je niet verstaat wat er gezegd wordt. Verder verspreekt iemand zich weleens. Als je een goed filmpje wilt maken, moet je dus voldoende 'takes' maken. Ik film met een digitale fotocamera waarmee ik in HD kan filmen. De kwaliteit van de beelden is hoger dan beelden van de iPad. Maar dan ben je er nog niet. Nadat je alles gefilmd hebt, moet je bekijken wat de beste fragmenten zijn. Die ga je monteren, eventueel met foto's, muziek of een voice-over eronder. Leuk werk, maar heel tijdrovend. Met een filmpje van vijf tot tien minuten ben al gauw enkele dagen in de weer."
Dat brengt ons bij de tijdsinvestering: altijd een heikel punt gezien de hoge werkdruk in het basisonderwijs. Lydia krijgt van haar school een aantal taakuren voor het project 'Zoek Het Uit!', Joyce krijgt van haar school om de week dertig minuten voor o.a dit project. Joyce: "Daar red je het bij lange na niet mee. In dit project is daarom heel veel vrije tijd gaan zitten. Af en toe hebben we ons laten vervangen, maar van die mogelijkheid hebben we maar spaarzaam gebruik gemaakt." Uiteindelijk hebben ze een audiovisueel productiebedrijf ingeschakeld. Dat deed onder meer de lastige buitenopnames en maakte een 'leader', daardoor ziet het er professioneel uit.

Hoe nu verder?

Lydia: "Dat filmpjes het onderwijs leuker maken, staat als een paal boven water. Onze filmpjes dienen als introductie op een onderwerp en diepen dat uit. Een groot voordeel is dat de filmpjes in alle groepen bruikbaar zijn. Het is vervolgens aan de docent om er goede opdrachten op het niveau van de groep aan te koppelen.'Joyce: 'We hebben ideeën genoeg. Om een voorbeeld te geven: we gaan binnenkort in een bouwmarkt filmen. Het thema is dan meters en centimeters. Daar kun je vragen aan koppelen zoals: welke dingen hier op school zijn precies e?e?n meter lang of breed? Of: hoeveel meter is het van di?t lokaal naar het lokaal van meester Adrie? Hoeveel stappen moet je eigenlijk zetten om een meter te lopen? Het is nu zaak die onderwerpen uit te werken, scripts te schrijven, opnames te maken, de filmpjes te monteren en ze tot slot op de site te zetten. Trouwens, het zijn niet alleen leerkrachten die de hoofdrol spelen. We hebben ook al opnames gemaakt van twee leerlingen die een prachtige spreekbeurt hebben gehouden over tijd. Ze hadden er ook prima vragen bij bedacht. Kortom: er is meer dan voldoende inspiratie. Het is nu een kwestie van meters maken!".
Je vindt het materiaal van 'Zoek Het Uit!' op http://zoekhetuit.yurls.net. Delen van dit interview verschenen eerder in het blad PO Management (Oktober 2013, p. 90-92).

Pioniers aan het woord:

Sanne introduceerde op haar school QR-codes (Quick Response codes) met instructies en opdrachten voor haar leerlingen.
Sanne: *"Ik ben me ervan bewust geworden, dat je binnen de school dingen als team moet doen. Dat als er eentje heel ver vooruit gaat of met zijn ideeën al veel verder is dan de rest dan denk ik dat ze alleen maar meer afhaken, omdat het verschil dan zo groot wordt. Dan hebben collega's natuurlijk ook gewoon het idee van daar kan ik toch niet tegen op, of daar kan ik toch niet in mee. Terwijl als je wat dichter bij elkaar blijft en kleinere stappen neemt en het gewoon rustig aan doet en je ervoor zorgt dat ze erin meekunnen, dan bereik je meer."*

Marijke wilde via het project 'Atelier speciaal', ouders op actieve wijze te betrekken bij (beeldend) onderwijs in het speciaal onderwijs.
Marijke: *"Doordat ik mijn collega's in een werkgroep heb laten nadenken over hoe het project er uit moest zien, hoe lang het moest duren et cetera, hebben zij inhoudelijk veel meer bepaald dan ik. Ik heb dus ook geprobeerd mensen eigenaar te laten worden. Maar doordat je vervolgens toch zelf alle ideeën gaat uitwerken, hoeven mensen er intussen niet zelf actief mee bezig te zijn. Dus gebeurde er niet veel in de tussentijd. Aan het eind kregen wel steeds meer mensen een taak te doen. Je merkt wat wel werkt en wat niet werkt."*

Egon startte op zijn school *serious games* om de taal- en rekenvaardigheden van zijn leerlingen te verbeteren.
Egon: *"Je eigen enthousiasme kan collega's juist ook tegenwerken en, ja nou daar heb ik van geleerd. Ik was heel enthousiast. Ik kreeg ambulante tijd daarvoor. Dus ik kon allerlei plannen verzinnen en ik ging vervolgens in de vergadering zeggen van: "*Nou als jij het nou zo doet?*." En eigenlijk allemaal volgens maniertjes zoals ik verzonnen had. Ja, dat leverde heel veel weerstand eigenlijk op bij collega's en op een gegeven moment was misschien het idee wel goed, maar hadden zij zoiets van: tja... Dat mijn persoon en mijn enthousiasme, dat dat gewoon de weerstand bracht hoe goed of slecht het idee ook was. Je moet daarom van je eigen eilandje een schiereiland maken. Er moet verbinding ontstaan."*

Checklist: wanneer is jouw idee een sterk idee?

Hoe meer jouw idee rekening houdt met deze uitgangspunten, hoe sterker jouw idee!
Jouw idee:

draagt bij aan goed onderwijs voor leerlingen	☐
draagt bij aan een slimme en leuke school als geheel	☐
verbetert het werkproces van leraren	☐
heeft (kans op) draagvlak binnen de school	☐
is creatief en vernieuwend in jouw omgeving	☐
creëert ruimte en mogelijkheden voor anderen hun ideeën	☐
laat ruimte en mogelijkheden voor anderen om aan jouw idee bij te kunnen dragen	☐

Denken

Is jouw aanpak het beste idee voor de uitdaging die voor je ligt? Of bestaan er nog veel meer mogelijkheden dan je denkt? De pioniersfase 'brainstormen' staat in het teken van samen aanpakken genereren voor de vraag of uitdaging zoals die uit je onderzoeksfase is gebleken.

Waarom is samen brainstormen belangrijk?

Als pionierende leraar denk je de ene keer vooral in kansen en mogelijkheden en de andere keer zie je vooral obstakels en uitdagingen. Daarom is het altijd belangrijk om de perspectieven en creativiteit van anderen te betrekken. Door aandacht te besteden aan de manier waarop direct betrokkenen een bepaalde situatie zien, en welke ideeën, zorgen en meningen zij hebben, krijg je nog een beter beeld van de probleemstelling. Zien zij obstakels waar jij kansen ziet of juist andersom? Is de uitdaging zoals jij hem ziet ook de uitdaging van anderen? Hoe kun je samen tot goede ideeën komen?

Met wie ga je brainstormen?

Brainstormen doe je met mensen die direct betrokken zijn rond de uitdaging. Als je weet wie dit zijn (zie actieopties in de fase 'onderzoeken'), kun je met hen brainstormen over mogelijke aanpakken en kun je hun bezwaren beter begrijpen en ondervangen. Maar ook kun je op deze manier breder eigenaarschap creëren: jouw idee blijft zo niet alleen jouw idee, maar wordt een besmettelijk idee, een idee van meerdere mensen. Een breedgedragen eigenaarschap is in een vernieuwingsproces heel belangrijk: alleen als je mensen in beweging kunt brengen, kun je echt veranderingen mogelijk maken in jouw onderwijspraktijk.

Verder lezen/ kijken

Wil je verder lezen over samen brainstormen op jouw school? Hier vind je 25 goede brainstormtechnieken. Niet genoeg? Op de website Creatief Denken vind je er nog veel meer. Ook kun je online brainstormen. Het artikel 'De brainstorm is dood, leve de brainstorm' zet de voors en tegens voor je op een rij. Lees ook het artikel *"Waarom je creativiteit niet met een stappenplan kunt bereiken" (*De Correspondent, 11 februari 2015*)* van leraar Nederlands Johannes Visser over gebrek aan creativiteit en een overvloed aan stappenplannen in het onderwijs. Johannes schrijft: "*Creativiteit lijkt een doel te worden dat door middel van een stappenplan bereikt kan worden. En dat is een probleem.*"

De rol van creativiteit hierin wordt in dit korte filmpje 'Doen is het nieuwe denken' goed weergegeven (3 minuten). Omdat de mens technologieën heeft ontwikkeld om supersnel kennis met elkaar te delen (denk: internet, de mobiele telefoon) wordt het in toenemende mate belangrijker om te leren hoe met grote hoeveelheden kennis om te gaan, in plaats van alle kennis over te dragen en zelf te leren. Leren hoe je samen kennis maakt, wordt ook belangrijker. Maar hoe doe je dat, samen kennis maken? Dat en meer wordt mooi uitgelegd in de Engelstalige documentaire 'Collaboration: On the Edge of a New Paradigm' (55 minuten).

Doen

Hoe kom je tot de beste aanpak voor de uitdaging in jouw onderwijspraktijk? Hier kun je samen met anderen over brainstormen. De volgende actieopties helpen jou om van de onderzoekende modus met jezelf en een kleine cirkel mensen over te gaan naar een bredere brainstorm op en rond jouw school.

Actieopties

Actieoptie 1: creatief leren denken

Wat:	Een brainstormsessie waarin je leert 'elegant te stelen': leren van andere mensen hun vernieuwingspraktijken.
Wanneer:	Jouw uitdaging en idee zijn duidelijk, maar de aanpak nog niet. Misschien bestaan er verschillende manieren?
Met wie:	In tweetallen, met een klein groepje betrokkenen, eventueel met iemand met een andere achtergrond dan jezelf
Waarom:	Door samen te brainstormen maak je gebruik van elkaars creativiteit en ontstaat draagvlak en energie, zodat je het idee straks in het echt kunt uitproberen.
Tijdsinvestering:	Een uur

Achtergrond:

Creativiteit is de kunst van het doorbreken van patronen, gewoontes en zekerheden. Door creatief te zijn, wijk je af van de bekende weg. Misschien kom je aan het einde van een creatief proces wel weer op die bekende weg, maar onderweg zijn er ideeën bijgekomen of afgevallen. Om creatief te kunnen zijn, helpen een aantal elementen: het uitstellen van een oordeel, het denken in alternatieven, waarnemen in plaats van praten, associatief denken en verbeeldingskracht. Maar ook helpt het om bijvoorbeeld te brainstormen buiten je bekende omgeving, of juist met mensen die niets met de uitdaging op jouw school te maken hebben, of die een hele andere opleidings- of werkachtergrond hebben dan jij.

Stappen:

Stap 1
In deze actie ga je 'elegant stelen'. Ga naar een andere plek dan je werkplek en als mogelijk nodig je iemand uit in je brainstorm die een andere achtergrond heeft dan jij.

Stap 2
Bedenk in tweetallen een aantal situaties waar de uitdaging die jij op je school ervaart al is opgelost. Dit kan echt overal zijn: bv op een andere school, maar het kan ook thuis of op televisie of internet zijn. Ga op zoek en vraag eens rond.

Stap 3
Benoem per situatie een aantal bijzondere manieren hoe daar de uitdaging is aangepakt. Als er een conflict was, hoe is het dan opgelost?

Stap 4
Als je naar de aanpak van die ander kijkt, wat voor ideeën geeft dit dan voor je eigen uitdaging en je eigen aanpak? Maak je idee en de aanpak groter, breder, diverser.

Actieoptie 2: een naam bedenken voor je idee

Wat:	Een brainstormsessie om een projectnaam te verzinnen voor je idee
Wanneer:	Als je idee nog geen naam heeft
Met wie:	Met een klein groepje betrokkenen
Waarom:	Een goede naam dekt de lading van jouw idee en spreekt tot de verbeelding van anderen. Zo kunnen anderen jouw idee makkelijk benoemen en jouw idee aan anderen vertellen
Tijdsinvestering:	Een uur

Achtergrond:

Een naam voor je idee bedenk je niet zomaar. Vaak gaat daar een tijd overheen en soms verandert de naam van je idee ook weer gedurende je pionierstijd. Een goede naam dekt de lading van jouw idee en met die naam kunnen mensen enigszins begrijpen waar je idee overgaat. Vaak is een goede naam ook een korte naam, een of twee woorden maar geen zin. Denk ook voor wie of wat je dit idee doet, ook de doelgroep kan terugkomen in je projectnaam.

Stappen:

Stap 1
Teken de onderwijsuitdaging op een groot vel papier of pak de Rich Picture erbij uit de fase ‘onderzoeken’. Schrijf kernachtig de vraag op die bij de onderwijsuitdaging hoort. Focus je vijf minuten in stilte op deze vraag.

Stap 2
Schrijf alle letters van het alfabet onder elkaar op. Bedenk bij alle 26 letters minstens een naam of woord die bij jouw uitdaging hoort. Associeer vrij! Denk je bij de Z aan een zebra, schrijf dan zebra op, ook al weet je niet direct waarom. Als je deze opdracht samen doet met anderen schrijft ieder zijn eigen woorden of namen achter de bijbehorende letter.

Stap 3
Je hebt nu 26 ideeën voor namen voor je project. Ga nu samen de lijst langs en bespreek hardop waarom je aan dit woord of deze naam moest denken. Maak een selectie en kom uiteindelijk tot de beste naam!

Tip:
Inspiratie nodig van buiten? Pak er wat tijdschriften bij en prikkel je fantasie door de verschillende beelden en teksten.

Actieoptie 3: samen brainstormen over aanpakken

Wat:	Een Open Space op of buiten jouw school
Wanneer:	Jouw uitdaging en idee zijn duidelijk, maar je wilt verschillende aanpakken ontdekken. De Open Space is kan ook een actieoptie zijn in de fase 'onderzoeken' om erachter te komen welke onderwijsuitdagingen er eigenlijk spelen op jouw school.
Met wie:	Met een grotere groep mensen, een begeleider en eventueel ook met leidinggevende
Waarom:	Met een Open Space kun je anderen betrekken bij de uitdaging op jouw school. Zo kun je een breder perspectief krijgen op de uitdaging, aanpakken helder krijgen en draagvlak creëren.
Tijdsinvestering:	Drie uur, bv in de namiddag, tijdens een strategiesessie

Achtergrond:

Een Open Space-sessie is letterlijk 'een open ruimte' voor een groep om zelf de inhoud en de agenda te bepalen van een gesprek. De uitvinder van Open Space (Harrison Owen) kreeg het idee voor de methode na een conferentie. Hij zag dat deelnemers van conferenties – zoals vaker – de koffiepauze het beste onderdeel van een conferentie vonden. De echt belangrijke onderwerpen hadden de deelnemers tussendoor besproken. De koffiepauze ging met veel meer enthousiasme gepaard dan het officiële programma. De Open Space aanpak maakt het mogelijk om over de 'echte' onderwerpen te praten en leidt tot debat en ervaringsuitwisseling in een ontspannen, informele sfeer.

Dit zijn de drie werkprincipes van een Open Space:

- Uit het hart: kies een thema dat je aan het hart gaat. Iedere deelnemer kan een thema aandragen.
- De wet van de twee voeten: kies een vraag die je het meest aanspreekt. Je kan sessies altijd verlaten en aansluiten bij een andere.
- Geen zorgen: alles mag, je zit op de goede plek met de goede mensen

Deelnemers kunnen verschillende rollen aannemen:

- Vraageigenaar (maakt aantekeningen op flap naar aanleiding van zijn of haar sessie)
- Toerist (lopen in en uit verschillende sessies)
- Randfiguren (blijven hangen bij de koffie)

Lees hier verder over de Open Space methode.

Stappen:

Stap 1
Regel van te voren een aantal dingen. Ten eerste een ruimte waar je in groepen uit elkaar kunt gaan. In deze ruimtes zijn stiften en flipovers aanwezig maar geen stoelen. Als iedereen staat, maak je het makkelijker voor de toeristen (of verbinders) om te deel te nemen aan meerdere gesprekken. Ten tweede een poster of krijtbord waarop je een live 'agenda' (bv. 8 vlakken) kunt op schrijven waarbij de ruimtes staan aangegeven waar het groepje straks verder kan brainstormen. Later kun je hier de ontstane agendapunten opplakken en ontstaat een levendig programma-rooster waarop alle affiches met 'wie', 'wat', 'waar' en 'wanneer' te zien zijn.

Stap 2
Bepaal je eigen rol in dit proces. Als je vindt dat het gesprek echt uit de groep moet komen, wees dan begeleider van de Open Space. Als begeleider leidt je de Open Space: je legt de Open Space uit en maakt samen met de deelnemers de agenda. Wil je juist zelf een idee aandragen voor de uitdaging op jouw school, vraag dan iemand anders om het proces te begeleiden.

Stap 3
Klaar voor de start? Open de Open Space met een welkom en een uitleg wat er gaat gebeuren. Leg goed uit wat het doel is van een Open Space sessie: samen brainstormen over aanpakken voor de uitdaging op jouw school.

Stap 4
Vraag de groep waar zij graag over willen brainstormen vandaag. Dit zijn de thema's die de deelnemer aan het hart gaan. Is de onderwijsuitdaging duidelijk, vraag dan: hoe wil jij deze onderwijsuitdaging aanpakken? Is zelfs het idee al duidelijk, maar nog niet precies hoe het verder aangepakt moet worden? Vraag dan: hoe zou jij dit idee verder uitwerken? Zijn de uitdagingen op jouw school nog helemaal niet duidelijk? Vraag dan: wat gaat jouw aan het hart op onze school? De mensen die opstaan, worden vraageigenaar. Alle vragen worden opgehangen of opgeschreven.

Stap 5
De deelnemers lopen langs de agenda met de onderwerpen en kiezen er een uit waar zij zich willen aansluiten. Iedereen loopt naar de ruimte van zijn/haar keuze.

Stap 6
De vraageigenaar start het gesprek. De groep bepaalt zelf hoe het gesprek vormgegeven wordt en hoe bijvoorbeeld de lessen/uitkomsten worden vastgelegd, bijvoorbeeld op een flip over of door te filmen. Het gesprek duurt 45 minuten tot een uur. Aan het einde van het gesprek is er een klein actieplan opgesteld. Wees als begeleider een goede tijdmanager!

Stap 7
Na ongeveer 30-45 minuten kun je een tweede ronde houden: misschien zijn er nieuwe onderwerpen ontstaan die mensen graag met de groep willen bespreken of waren er teveel onderwerpen (meer dan 8) voor de eerste ronde.

Stap 8
Tot slot: Sluit de Open Space plenair af door een rondje te maken langs de vraageigenaren. Zij kunnen kort hun actielijstje delen met de groep.

Tip:

- *Bedenk van tevoren de ideale uitkomst, bv: 'de volgende dag wil ik graag dat mijn collega's tegen de collega's die er niet waren zeggen: je hebt echt wat gemist!!'*
- *Denk ook na over hoe je deze Open Space sessie aantrekkelijk en gezellig kunt maken na schooltijd. Denk bijvoorbeeld aan het regelen van lekkere pizza's!*
- *Tot slot is het handig om met een collega een draaiboekje en boodschappenlijstje te maken voor je Open Space.*

Tijd	Plaats	Activiteit	Verantw.	Benodigde materialen	Opmerkingen
13:15 - 13:30	Entree	Afspreken met contactpersoon/personen Gregorius voor sleutels, koffie en thee, beamer etc. Boodschappen/materialen worden afgeleverd	Rona Danielle Daniel	- Evt sleutels div. ruimtes - Gadarobe afspreken - Laptop(s) en beamer(s) en evt geluidsapparatuur (boxjes) - Plattegrondje van diverse lokalen - Richtingswijzers voor bij de ingang - Fotocamera als we zelf foto's maken - 60 losse stoelen	- Technische check plenaire ruimte; - Check toegang internet; Check lokalen, opstelling in lokalen en vindbaarheid lokalen voor pioniers! (duidelijke bordjes en verwijzingen)
13:30 - 13:45	Vergaderruimte voor team	Doorspreken van coach- en projectteammeeting door projectteam	Bert Kimon Jos Daniel		
13:45 - 14:00	Vergaderruimte voor team	Inloop coaches, koffie en thee	Rona	- Koffie en thee - Koekjes	

Voorbeeld boodschappenlijstje Open Space

Flip-over vellen
Gekleurde stiften
Post-its (verschillende kleuren)
Rode, gele en groene briefjes
Schilderstape
Bordjes
Servetten
Bekertjes
Lokalen/ruimtes en sleutels
Geluidsapparatuur (boxjes)
Telefoon met camera
Losse stoelen
Koffie, thee, frisdrank, sap, water
Eten: fruit, hapjes, koekjes, pizza
Laptop, beamer
Microfoon
Naamstickers
Beamer

Reflecteren

Je hebt nu een beter zicht op welke uitdagingen er op jouw school spelen en hoe die zich verhouden tot jouw idee en de ideeën van anderen. Je hebt per uitdaging ook een idee welk netwerk eromheen zit. Je hebt nu ook met anderen kunnen brainstormen over hoe je je idee het beste kunt aanpakken. Met deze mensen kun je goed verder werken in de volgende pioniersfase: uitproberen. Maar nu is het eerst tijd voor reflectie. Reflecteer aan de hand van het waarderende interview met je collega of je coach wat deze pioniersfase voor jou betekent maar ook voor jouw initiatief.

Reflectieoptie: reflecteren door te leren waarderen

Wat:	Leren elkaar waarderend te interviewen
Wanneer:	Als je al wat te verduren hebt gehad in je pioniersproces
Met wie:	Met je coach of je collega
Waarom:	Om waarderend naar werkpraktijken te leren kijken
Tijdsinvestering:	Een uur

Achtergrond:

Zonder dat je het je misschien goed realiseerde, ben je als pionier touwtrekker geworden van een vernieuwingsproces. Een vernieuwingsproces komt niet vanzelf op gang, soms krijg je nogal wat te verduren. Daarom is het belangrijk om met een waarderend perspectief naar je werkpraktijk te blijven kijken. Dat kan met een waarderend interview.
Wat is een waarderend interview? Zoals de naam van deze methode al aangeeft, gaat het hierbij om een 'waarderende' methode. Het startpunt is: wat gaat er onder de huidige omstandigheden goed? De aandacht voor het negatieve wordt even uitgesteld en de focus wordt gelegd op de positieve uitschieters. 'Appreciative Inquiry' zoals deze methode in het Engels heet, zoomt in op de condities waarbinnen deze successen konden ontstaan en vervolgens op hoe die condities vergroot, versterkt en verspreid kunnen worden, zodat de successen vaker kunnen voorkomen. Door voort te bouwen op wat al is bereikt en van daaruit verder te dromen, ontstaan er begrijpelijke visies en concrete acties. Je past deze methode toe als je aandacht wilt geven aan positieve aspecten in een organisatie of een team dat snel in het negatieve schiet.

Robert Masselink (organisatieadviseur) en Arjan van Vembde (adviseur, facilitator en goochelaar) benoemen vijf fasen in het waarderende gesprek (het 5D-model):

1. Define: definieer het kernthema
2. Discover: vertel over wat goed gaat
3. Dream: verbeeld de gewenste toekomst
4. Design: wat maakt het mogelijk?
5. Deliver: drijf op de energie

Stappen:

Stap 1
Interview elkaar om de beurt 20 minuten 'waarderend' op basis van de volgende vragen:

1. Vertel een succesverhaal aan de ander uit je professionele loopbaan, een ervaring waar je je vitaal voelde, waarin alles leek te stromen.
2. Vertel over de elementen of aspecten die maakten dat het een succesverhaal werd, dat het leek te stromen, dat je je vitaal voelde.
3. Wat was jouw bijdrage aan dit succesverhaal? Wat deed je zelf? Wat dreef jou? Wat deden de anderen?
4. Wat zijn – hiermee verbonden – dingen die je het meest waardeert in jezelf, het pionierswerk dat je verricht en de context waarin dit plaatsvindt (school, organisatie, buurt?)
5. Wat zie je, op basis van deze waarderende blik op je eigen drijfveren, ervaringen en kwaliteiten, voor je als een belangrijke stap voorwaarts de komende periode?

Stap 2
Reflecteer hierna 20 minuten samen op het gesprek: Wat steek je op van elkaars ervaringen? Wat vind je verrassend? En wat vind je spannend? Wat geeft jou de meeste energie?

Tip:
Wissel tijdig om! Onderbreek elkaar niet maar luister aandachtig.

Pioniersfase: uitproberen

Inleiding

Wat: Je idee in het klein uitproberen en uitzoeken of het werkt.
Waarom: In het klein uitproberen geeft je ideeën voor een goede aanpak. Ook kun je je experiment aan anderen laten zien en feedback ontvangen.
Met wie: Jezelf, de mensen die direct met jouw idee te maken hebben.

Het verhaal van een pionier: 'it conex-us' van Nicole

Nicole Moorman is leerkracht in groep 5/6 van de Prins Clausschool in Nijmegen. Daarnaast heeft ze de basis voor It ConeXus opgezet. It ConeXus is een online platform waar de meer dan 750 leerkrachten van stichting Conexus elkaar op expertise kunnen vinden.

Nicole: *"Na veertien jaar enthousiast voor de klas ging m'n bewegingsvrijheid tussen de vier muren van het lokaal een beetje knellen. Wat begon als een persoonlijke zoektocht naar uitdaging en kennis over onderwijs, werd al snel veel groter. It ConeXus heeft me letterlijk uit de klas gehaald en enorm veel nieuwe energie gegeven. Ik heb geleerd mijn sterke kanten te benutten: op mensen afstappen, presentaties houden en samenwerking aangaan met collega's die m'n plan omarmden en wilden meedenken. Van die ervaringen groei je als mens. En dat gevoel neem ik ook weer mee de klas in. Het gaat om leren vanuit je eigen gedrevenheid en nieuwsgierigheid. Dat werkt bij kinderen zo, maar ook bij leerkrachten.*

Ergens vorig jaar besprak ik de eindeloze mogelijkheden van het digibord met mijn vriendin die op een andere school binnen de stichting werkt. We besloten met onze duo-partners een avondje op school door te brengen en bij elkaar te kijken hoe we dat bord gebruiken. Zo is het idee geboren. Een online platform waarop je elkaar weet te vinden op onderwerpen waar je mee bezig bent of waar je vragen over hebt. Vervolgens is de fysieke afstand binnen de stichting klein genoeg om een bijeenkomst te organiseren: om met en van elkaar te leren. Men is vaak geneigd van buitenaf naar een school te kijken, te bepalen waar de school zich in gaat ontwikkelen en daar dan een werkgroep voor te formeren. Maar als je denkt vanuit lerende organisaties is er pas sprake van ontwikkeling als de leerkrachten op de werkvloer bereid zijn zich te ontwikkelen. Als zij het leuk vinden om te leren en de relevantie zien voor hun dagelijkse praktijk. De stap naar scholing is dan ook makkelijker te zetten. Ook onze stichting is bezig met professionele leergemeenschappen en het opzetten van een interne academie.
Ik ben ervan overtuigd dat de beweging van onderaf, wat It ConeXus wil zijn, en die van bovenaf elkaar daarin kunnen ontmoeten. Als je iets wilt, moet je doorzetten, je argumenten helder hebben en die steeds weer goed kunnen verwoorden. Ik wil bijvoorbeeld heel graag It ConeXus op een directieoverleg presenteren. Gezien hun volle agenda is dat nog niet gelukt, maar ik blijf volhouden. Als het niet linksom gaat, dan maar rechtsom. Ik ben bijvoorbeeld op 26 van de dertig scholen flyers gaan uitdelen. Het zijn maar speldenprikjes, maar zo hebben wel steeds meer mensen van It ConeXus gehoord en blijft de bal rollen."
Deze tekst van Joelle Poortvliet verscheen eerder in het onderwijsblad Kader Primair (Juni 2013, p. 20-23).

Pioniers aan het woord:

Truus wil graag een gemeenschap opbouwen tussen basisonderwijs, speciaal onderwijs en de buurt. Ze bedacht hiervoor een beleefruimte waar iedereen muziek kan beleven.
Truus: *"Durf te vragen…. Ja dat is dus gewoon echt waar! Als je mensen aan hun jasje trekt dan, tot mijn stomme verbazing, zeggen ze soms ja, of best wel vaak ja, eigenlijk!"*

Maud zoekt naar een manier om talenten van middelbare scholieren in te zetten voor talentontwikkeling op haar basisschool.
Maud: *"Ik had meteen al meer draagvlak moeten creëren door mensen om mij heen in te schakelen. Meteen met vier man moeten zeggen van: dit ga ik doen en jullie gaan me helpen, toch? Je hebt klankborden nodig die voor jou even andere inzichten willen krijgen. En ja, dat is waar het pionieren op gebaseerd is; van nou ga maar doen en we zien wel waar het schip strandt. En het vertrouwen wat je daar in krijgt, dat die ruimte er ook echt is, niet alleen binnen team en directie, maar ook binnen ouders en kinderen eigenlijk. Ja, dat is een heel mooi gevoel om mee te beginnen zo."*

Nicole wil de 750 leerkrachten in haar regio verbinden zodat zij expertise met elkaar kunnen uitwisselen.
Nicole: *"Start een werkgroep rond je idee. Mensen vinden vast dat jij een goed idee hebt, maar ze gaan in een afwachtende rol zitten. En dat is ook prima, want dan leveren wij aan en dan kunnen zij zeggen: o ja, da's goed. Maar als je dus een werkgroep hebt en je wilt echt van de grond krijgen dan heb je mensen nodig die gewoon zeggen dat ga ik NU doen, want ik vind het leuk en ik geloof er in! En daar steek ik dus extra tijd in, in het faciliteren van die werkgroep."*

Gerard pakt samen met een collega het zaakvakkenonderwijs op zijn school aan. In plaats van een werkboekje met opdrachten wil hij leerlingen met gerichte zoekopdrachten het internet opsturen
Gerard: *"Je moet van tevoren nadenken over hoe je dingen gaat brengen. Hoe kun je mensen enthousiast maken, welke stappen moet ik van tevoren al ondernemen om te voorkomen dat straks de helft met de hakken in het zand gaat staan, en je enthousiasme daardoor getemperd wordt om nog eens een bijeenkomst te organiseren. Je kan daarvoor mensen van buitenaf halen – daar is op zich niks mis mee – maar kijk eens of je een studiedag kunt vullen met ideeën van mensen die je al in huis hebt."*

Denken

In deze fase probeer je je idee in het klein uit, je maakt een 'prototype' van je idee. Het woord 'prototype' stamt uit de wereld van productontwerp oftewel 'ontwerpdenken' (*design thinking*). Het staat voor een model of experiment, waarmee je snel feedback kunt verzamelen van de gebruikers van je product, dienst of ervaring. Denk aan hoe verschillende modelversies van een stoel worden getest: deze worden in kleine oplage geproduceerd, zodat mensen erop kunnen zitten en kunnen vertellen wat hun ervaring van deze stoelen zijn. Niet alleen wil de ontwerper weten: welke stoel vind je lekkerder zitten of vind je mooier? Maar ook: wat maakt nou dat deze stoel zo lekker zit? Op deze manier verzamelt de

ontwerper waardevolle informatie over wat mensen belangrijk vinden bij het gebruik van de stoel, en wat voor toegevoegde waarde deze moet hebben, voordat de gebruikers hem bijvoorbeeld aanschaffen.

Vaak levert prototypen interessante nieuwe inzichten en informatie op, waar je op papier geen rekening mee hebt gehouden. Deze feedback gebruik je om informatie te verzamelen over hoe je je idee beter op de doelgroep af te kunt stemmen, en zo effectiever kunt inzetten. Zo kun je er bijvoorbeeld al in een vroeg stadium ontdekken welke zwakke punten er nog in het ontwerp zitten en waar nog extra aandacht aan moet worden besteed. Je zou prototypen dus als een soort actie-onderzoek kunnen zien: je probeert verschillende 'modellen' in het klein uit en onderzoekt daarmee je oplossingsrichtingen. Ieder prototype zou dan ook een bepaalde vraag voor je moeten beantwoorden. Wat wil je precies te weten komen met dit prototype?

Het lijkt misschien eenvoudiger om te bedenken hoe een prototype van een stoel eruit zou moeten zien, dan van een school of andere setting waarin veel mensen betrokken zijn. Toch hoeft dit niet zo te zijn. Het gaat erom wat een kleine versie is van de oplossingsrichting die jij in je hoofd hebt. Dit moet een vorm zijn die snel en makkelijk uit te proberen is, en het hoeft dus nog helemaal niet een 'volledige implementatie' van jouw idee of eindproduct te zijn. Hoe kun je een idee met bijvoorbeeld vijf leerlingen of collega's in een half uurtje testen? Of hoe kun je deze werkvorm in een uur met een klas uitproberen? In plaats van het maken van een plan van a tot z, ga je bij het prototypen veel grover te werk en bedenk je bijvoorbeeld drie manieren die je direct, bijvoorbeeld binnen nu en een week kunt uitproberen in de praktijk.

Tijdens het prototypen is reflecteren en evalueren cruciaal! Gaat er tussendoor iets mis? Geen probleem! Sta even stil en bedenk wat je moet aanpassen om weer op het goede spoor te komen. Ook als je erachter komt dat een bepaalde prototype niet werkt, is dat waardevolle informatie. Niet alles hoeft goed te gaan; het is juist ook interessant om te verkennen welke risico's en nadelen er aan het prototype zitten, zodat je daar rekening mee kunt houden.
Voor deze hele fase geldt: vertel je verhaal achter je idee! Het vertellen en verspreiden van je verhaal is een effectieve manier om je idee te realiseren. Verhalen vertellen over hoe je tot je idee bent gekomen trekt publiek, en dus mensen met ideeën om jou verder te helpen.

Verder lezen

Prototypen komt uit de wereld van Design Thinking (ontwerpdenken). Waarom zou je prototypen? Lees de filosofische blog van Eke en bepaal zelf of jij ontwerpdenken belangrijk vindt voor het onderwijs van de toekomst. Verder is er een aantal online toolkits beschikbaar die je verder helpen met prototypen. Zo is er bijvoorbeeld de (Engelstalige) toolkit '100 % open' die je met verschillende technieken laat zien hoe je in het klein een idee kunt uitproberen. De werkbladen voor prototypen van de 'Innovatieversneller' zijn behulpzaam. Ook de (Engelstalige) gids 'Design Thinking for Educators' helpt je verder. Wil je je laten inspireren door hoe andere leraren hun idee hebben ontwikkeld? Kennisnet heeft met

‘Scholen om van te Leren’ een mooie portrettenserie van onderwijsvernieuwers gepubliceerd, waarin vele voorbeeldconcepten worden gepresenteerd.
Verder kijken

Wat is prototypen? Het filmpje ‘Prototyping made simple’ legt het je uit in minder dan 3 minuten. En in dit filmpje kun je hoe andere leraren ‘prototypen’ hebben aangepakt (2 minuten). James Dyson, de uitvinder van de zogenaamde ‘stofzuiger’ legt in zijn filmpje (5 minuten) uit hoe hij prototypes gebruikt om tot het best mogelijke resultaat te komen en daarmee koploper te blijven in de markt. Het Canadese start-up initiatief InWithForward gebruikt prototypen om nieuwe overheidsdiensten te ontwikkelen. Wil je weten hoe zij dat doen? Bekijk hun filmpje (3 minuten).

Doen

Het is tijd om je idee in het echt uit te proberen. Houd er rekening mee dat jouw idee of aanpak wellicht aan het einde van deze fase er helemaal anders uitziet, of zelfs in zijn geheel is gesneuveld. De ervaring leert echter dat er bijna altijd een nieuw idee ontstaat dat nog beter bij de uitdaging past dan je ooit zelf in je hoofd had kunnen bedenken.

Tip:
Zorg in je experiment voor een duidelijke rol voor de direct betrokkenen uit je Rich Picture-oefening uit de de fase ‘onderzoeken’. Zet deze mensen in deze fase centraal door aan hen feedback te vragen!

Actieoptie 1: je idee in het klein uitproberen

Wat:	Een mini-prototype maken
Wanneer:	Je hebt een helder idee, nu is het tijd om dit idee uit te proberen
Met wie:	Met de stakeholders rond jouw idee
Waarom:	Feedback ontvangen op jouw idee om je idee te verbeteren
Tijdsinvestering:	Een aantal uur, verspreidt over 2 weken

Achtergrond:

Prototypen, in het klein jouw idee uitproberen en feedback ontvangen, gaat om actie! Dus blijf niet te lang in het plan op papier hangen, maar zorg dat er daadwerkelijk iets gebeurt met je idee, waarvan anderen het merken in de praktijk. Durf te experimenteren en maak een mini-prototype!

Stappen:

Stap 1
Pak je ontwikkelcanvas (fase: basis leggen en/of brainstormen) er weer eens bij en blik terug. Schrijf op basis van je nieuwe ervaringen een korte pitch (bv. 200 woorden) over jouw idee. Waarom moet dit gebeuren en hoe ga je dat doen, en met wie?

Stap 2
Bedenk wat de kleinste vorm is van jouw plan, dat je in 1 uur zou kunnen uitproberen met een aantal mensen op school en/of leerlingen.

Stap 3
Kies een vorm voor je mini-prototype. Maak bijvoorbeeld een 2-D-tekening (online of op papier), of een 3-D model (Lego, Playmobil, klei). Gebruik materialen die in jouw klaslokaal voor handen zijn: papier, karton, potloden, stof, plakband, wat je maar kunt vinden om je heen. Gaat jouw idee vooral over mensen en relaties? Dan kun je ook denken aan een rollenspel: speel de nieuwe ervaring na in het echt. Bedenk wie er een rol spelen en denk na over de vragen die zij misschien zullen hebben over jouw idee (denk ook nog eens aan je Rich Picture uit de fase 'onderzoeken').

Stap 4
Ga met je prototype de wereld in en ontvang feedback. Begin bij degene dichtbij, en vraag aan deze persoon wie nog meer ideeën heeft over jouw idee. Ontvang feedback aan de hand van de volgende vragen, schrijf of neem de antwoorden op!

- Kun je aan mij beschrijven wat jou enthousiast maakt over dit idee?
- Als je 1 ding aan dit prototype kunt veranderen, wat zou het dan zijn?
- Hoe zou jij dit prototype verbeteren?
- Wie moeten er volgens jou nog meer bij dit idee betrokken worden?
- Wat zou hen enthousiasmeren om bij dit idee betrokken te zijn?

Stap 5
Bekijk de ontvangen feedback. Aan de hand van de feedback kun je door onderzoeken. De gouden regel bij deze opdracht is: denk niet te moeilijk, doe het gewoon!

Actieoptie 2: vertel anderen over jouw idee

Wat:	Je idee communiceren naar je omgeving
Wanneer:	Je hebt je idee uitgeprobeerd en je wilt je omgeving vertellen over je idee en het verhaal daarachter
Met wie:	Met jezelf, vraag feedback van collega voor publicatie
Waarom:	Om zoveel mogelijk van elkaar te leren, is het belangrijk om je leerproces en 'verhaal' digitaal te delen. Op deze manier kun je je netwerk vergroten, wat je leerproces kan vergroten en versnellen. Ook is het vertellen en verspreiden van je verhaal een manier om het idee echt te realiseren.
Tijdsinvestering:	Een middag

Achtergrond:

Denk eerst eens na over wat je kunt en wilt bereiken. Wil je mensen met jouw verhaal informeren of betrekken? Of wil je antwoord krijgen op specifieke vragen? Heb je nog iets

nodig aan middelen, expertise of mankracht? Als je weet wat je boodschap is en wie je doelgroep is, kun je aan de slag met woord en/of beeld. Hoe je jouw communicatie-uiting maakt en voor wie je hem maakt, mag je natuurlijk zelf weten, als ze maar bijdraagt aan het realiseren van je ambities. Je kunt denken aan het ontwerpen van een nieuwsbrief of flyer, het maken van een simpele filmclip of het schrijven van blogpost. In deze communicatie kun je vertellen over waar je mee bezig bent om enthousiasme en draagvlak te creëren, maar je kunt ook oproepjes plaatsen of hulpvragen stellen om mensen te mobiliseren. Wanneer de communicatie-uiting af is, zorg je dat ze terechtkomt bij de mensen die je in beweging wilt brengen! Wat is daarvoor de beste manier? Bedenk eerst wie je doelgroep is en bedenk dan hoe zij het beste te bereiken zijn, bv via Twitter, Facebook, de krant, of gewoon een ouderwets schoolbord.

Stappen:

Stap 1: Bepaal je publiek
Bepaal welke stakeholders van jouw missie je wilt bereiken. Het maakt natuurlijk nogal wat uit voor wie je jouw communicatie-uiting schrijft. Met collega's deel je waarschijnlijk hele andere zaken dan met ouders, buren of leerlingen. Ook de taal die je gebruikt zal per doelgroep verschillen.

Stap 2: Bepaal wat je wilt brengen en halen
Dit is dé kans om jouw initiatief op een zo effectief mogelijke manier over te brengen aan anderen: jij bepaalt wat je wilt vertellen en wat niet. Wat wil je jouw lezers meegeven en wat wil je zelf terugkrijgen?

Stap 3: Kies een passende vorm
De inhoud van je communicatie-uiting is cruciaal, maar ook de opmaak kan een verschil maken. Welke vorm zal jouw publiek aanspreken? Hoe leest of kijkt jouw doelgroep het liefste? Pas daarop jouw medium aan.

Stap 4: Denk na over verspreiding en timing
Sta eveneens stil bij hoe je jouw communicatie-uiting het beste kunt verspreiden: heeft een flyer bijvoorbeeld de meeste impact wanneer je hem persoonlijk uitdeelt aan ouders/collega's/leerlingen/partners buiten school, of is een digitale versie juist effectiever? En wanneer kun je hem het beste versturen? En dan… verspreiden maar!

Bonusstap: Creëer een online communicatie- en leeromgeving
Een online projectomgeving rond jouw idee zorgt ervoor dat je constant kunt samenwerken en communiceren over jouw/jullie idee, voorbeelden zijn: Facebook, Google Drive, Dropbox, Slack. Een online communicatieomgeving zorgt er juist voor dat je ook met je directe omgeving over je ideeën kunt publiceren, voorbeelden zijn: Facebook, Twitter of een blogaccount. Vergeet natuurlijk niet bestaande communicatiekanalen van je eigen school in te zetten voor jouw initiatief! Denk niet alleen aan websites of social media maar ook gewoon aan het prikbord in de lerarenkamer of de posterborden in de school!

Hulp nodig? Kijk eens naar de volgende hulpmiddelen:

- Gebruik de bestaande sjablonen in je tekstverwerker

- Maak zelf een krant
- Maak een stop-motion filmpje met deze app
- Maak een mooi animatiefilmpje om je idee te laten zien met de Explain Everything app
- Maak een mooie nieuwsbrief met Smore
- Vraag je digitaalvaardige leerlingen jou te helpen!

Reflecteren

Je hebt onderzocht wat je zelf interessant vindt, je hebt onderzocht wat er leeft op jouw school, en je hebt een idee (of misschien zelfs twee!) uitgeprobeerd, en daar is feedback op gekomen. Misschien heb je zelfs al je verhaal over jouw reis digitaal gedeeld. Dit heeft vast veel teweeggebracht in jouw omgeving. Dat is op zichzelf al een prestatie. Inmiddels weet iedereen dat jij aan het pionieren bent. Dat kan soms best spanningen met zich meebrengen. Wat kunnen we daarvan leren? Reflecteer daarom met je coach terug op de afgelopen tijd aan de hand van deze opdracht 'Scenes uit het leven van een Pionier'.

Reflectieoptie: reflecteer op een spannend moment

Wat:	Reflecteren op een spannende scene in je pioniersproces
Wanneer:	Je wilt graag meer weten over je eigen gedrag en reacties van je omgeving
Met wie:	Met jezelf, vraag feedback van collega of coach
Waarom:	Je hebt iets uitgeprobeerd en dat heeft veel teweeg gebracht. Met deze reflectieoptie leer je wat je makkelijk/moeilijk vindt en hoe je daar goed mee om kunt gaan.
Tijdsinvestering:	Een uur

Achtergrond:

In deze opdracht zoom je in op een spannende scène uit jouw pionierstraject om te leren van je successen en uitdagingen tot nu toe. Zo kun je je oriënteren op de beste strategie voor de komende tijd. Wanneer je je eigen spannende scène in beeld brengt, zoom je dieper in op wat je ervaren hebt. Door deze verdiepingsslag en de reflectie met andere pioniers ontstaan nieuwe inzichten over jouw pionierslessen en -vaardigheden en die van anderen. Je kunt samen een aantal succesvolle werkprincipe' en aanpakken die misschien minder succesvol zijn identificeren. Die pioniersprincipes kun je vervolgens gebruiken om je plannen en aanpak verder te verfijnen of te verbeteren in de volgende fase. De vorm is vrij, maar hieronder vind je enkele suggesties.

Stappen:

Stap 1: Schets jouw spannende scène
Waan je even een scriptschrijver en regisseur van je eigen succesvolle soapserie en ga aan de slag met een waargebeurde scène. Deze scène is een uitvergroting van een 'spannend moment' dat zich heeft afgespeeld in de afgelopen Pionierstijd. Heb je bijvoorbeeld jouw

onderwijsidee aan je collega's gepresenteerd? Dan kan dat jouw 'spannende moment' zijn geweest. De feedback die een collega tijdens jouw presentatie gaf, zou dan gekozen kunnen worden als de scène die je uit wilt beelden. Je mag zelf weten hoe je dit doet; je bent vrij om een eigen vorm te kiezen. Je kunt de scène bijvoorbeeld uitbeelden via een stripverhaal, zoals het voorbeeld hiernaast. Handige apps hiervoor zijn Meme Generator en Halftone.

Maar je kunt je scène ook handmatig uittekenen, uitschrijven in verhalende vorm, uitbeelden aan de hand van een fotoreeks, of – wanneer je de smaak van het filmen te pakken hebt gekregen – vastleggen met een camera. Hoe je jouw scène uitbeeldt, mag je zelf kiezen.

Wel zijn er een tweetal spelregels:

1. Jouw scène brengt in ieder geval het volgende in woord en/of beeld:
    - Een spannend moment
    - De betrokkenen in jouw scène
    - De overwegingen van de betrokken
    - Jouw bijdrage in het verloop van de scène

    Je kunt hierbij bijvoorbeeld gebruikmaken van tekst- en denkballonnetjes in een animatie, of van uitgeschreven dialogen en gedachten in een verhaal.

2. Houd het simpel. Een korte, krachtige scène maakt het makkelijker om de essentie naar voren het halen

Stap 2: Deel 'de scene' met je coach en ga een gesprek aan met je coach over:

- Leg uit waarom je je juist deze 'spannende scene' hebt gekozen.
- Wat heeft je in deze 'spannende scene' wel en niet geholpen? Wat zou je anders doen in de toekomst?
- Bedenk een nieuw einde van de spannende scene! Wie of wat kan jou helpen om bij dit 'nieuwe einde' van jouw spannende scene te kunnen komen?

Pioniersfase: verbeteren

Inleiding

Wat:	Lessen trekken uit wat je hebt uitgeprobeerd.
Waarom:	Je idee verbeteren door het opnieuw uit te proberen met de doorgevoerde verbeteringen.
Met wie:	Direct betrokkenen rond je idee, je coach.

Het verhaal van een pionier: 'Muziek beleven'

"Onze school maakt deel uit van een nieuw complex met twee 'gewone' basisscholen, twee scholen voor speciaal onderwijs en vier woontorens voor ouderen en mensen met zorgbehoefte. Onze uitdaging is om samen een gemeenschap op te bouwen, te beginnen met een tentoonstelling die als een soort 'beleefruimte' kan functioneren. Maar hoe doe je dat?
Leerlingen kunnen met ouderen werken en daar iets van maken, bijvoorbeeld foto's, interviews, voorwerpen, en die dan in een 'ruimte' tentoonstellen. Leerlingen van het speciaal onderwijs zouden dan iets met klank kunnen doen en dat zou dan ook op de tentoonstelling gepresenteerd kunnen worden. Maar toen we de eerste muzieklessen voor deze leerlingen organiseerden realiseerden we ons dat ons doel van een presentatie niet paste. Wat ons opviel is dat het bezig zijn met muziek op deze manier een hele nieuwe ervaring is voor deze leerlingen en dit als het heel belangrijk ervaren werd. Ook zagen we dat het nooit tot een presentatie zou kunnen leiden als onderdeel van een tentoonstelling, daar zijn de kinderen gewoon niet toe in staat.

We overlegden met de andere partners van het complex, de ouders en andere provinciale organisaties. Het idee van een tentoonstelling in een belevingsruimte werd afgeblazen. Het hielp dat mijn coach bij Onderwijs Pioniers gewoon de vrijheid gaf om ons plan aan te passen. Een idee ontstond toen om een muziek dag te organiseren voor het hele complex als onderdeel van 'doe-NL', een landelijk vrijwilligersinitiatief. Iedereen zou op de dag met muziek aan de slag, en zo ook de leerlingen van het speciaal onderwijs op hun eigen wijze. De dag zelf was een groot succes. Leerlingen van het speciaal onderwijs kregen een individueel schema met verschillende muziek activiteiten die bij hun interesse paste. Het beleven van muziek (maken) stond centraal en werd erg gewaardeerd. Als resultaat van deze dag werd een stichting opgericht die 'muziek' in het speciaal onderwijs verder gaat ontwikkelen en daarvoor de fondsen aanvraagt. Samenwerking met naburige scholen en instanties kan op deze wijze gebundeld worden en voor de toekomst verzekerd. En wat is het geweldige? Het budget staat gewoon nog steeds op onze rekening, want het werkte als een sterk vliegwiel om andere subsidies aan te vragen."

Pioniers aan het woord:

Sanne introduceerde op haar school QR-codes (Quick Response codes) met instructies en opdrachten voor haar leerlingen.

Sanne: *"Je moet echt regelmatig even om de tafel gaan zitten en denk daar aan en denk daar aan en probeer daar afspraken over te maken met elkaar. Zodat je bij elkaar blijft en dat je niet de fout maakt die ik heb gemaakt door zelf heel ver door te gaan en dan vergeten om de rest ook mee te nemen. En daar krijg je zelf ook weer andere ideeën van."*

Kares ontwierp een 'smashing werkplek' waar leerlingen op eigen initiatief kunnen samenwerken en experimenteren. Bij het opruimen van het oude lokaal kwamen er nieuwe ideeën naar boven.
Kares: *"Ik ben ervan overtuigd dat alle dingen die erdoor geduwd zijn op tempo, dat zijn nooit de beste verbeteringen. Het is juist goed als er wordt nagedacht en goed wordt uitgeprobeerd eerst."*

Ellen wilde een digitale omgeving om informatie uit te wisselen met haar collega's. Al snel ontwierp ze niet alleen maar werd ze geholpen door een collega en een aantal ICT'ers uit haar team
Ellen: *"Ik schoffel mezelf altijd onderuit. Zo van, het is wel leuk maar er zijn 86 dingen die nog beter kunnen. Daarom is mijn mede-pionier zo belangrijk. Zij heeft ook wel eens van: doe dat nou niet, je bent hartstikke goed bezig. Dus zij geeft me wel het vertrouwen, dat je wel de dingen goed doet. Misschien komt het door het pionieren dat ik zelf wat meer zekerder ben geworden."*

Denken

Je hebt een missie en je hebt de afgelopen tijd concrete vervolgstappen gezet om je missie te realiseren. Maar wanneer is je verandering een verbetering? Hoe weet je dat wat je doet ook echt waarde toevoegt voor jouw uitdaging? Dit kun je onderzoeken door de uitdaging, het idee en de aanpak nog eens goed onder de loep te nemen. Hoe kun je lessen trekken uit je ervaringen? Deze pioniersfase gaat over verbeteren. Zonder wrijving geen glans, wordt er wel eens gezegd.

Waarom is het verbeteren van je aanpak belangrijk?

Het verbeteren van jouw idee op basis van feedback van anderen en van jezelf is cruciaal om jouw idee verder te brengen. Toch is deze fase niet makkelijk: je hebt feedback ontvangen op jouw idee, en die feedback was misschien niet altijd even mals. Ineens weet iedereen van jouw idee, en zijn er ineens ook veel meningen om te verwerken. De een vindt je idee goed, de ander vindt je idee slecht, de volgende heeft zelf een beter idee. Kortom, de verbeterfase kan een woelige tijd zijn in jouw pioniersavontuur.

Waarom is verbeteren een belangrijke vaardigheid om te leren?

Ten eerste kan het best moeilijk zijn om je eigen ideeën los te laten. Je hebt tenslotte hard gewerkt om zover te komen. Ten tweede is het echt niet makkelijk om goed te luisteren naar wat anderen precies bedoelen met hun feedback over jouw idee. Loslaten, begrijpen en vertalen zijn daarom drie belangrijke woorden in de pioniersfase 'verbeteren'. Kun jij je idee loslaten, andermans feedback goed begrijpen en deze vertalen naar een nieuwe, verbeterde

versie van jouw idee? Door met deze werkwoorden te oefenen kun je je aanpak nog beter maken. Met deze uitdagingen gaan we in deze pioniersfase 'verbeteren' aan de slag.

Verder lezen

Als leraar geef je eigenlijk elke dag feedback aan je leerlingen. Leerlingen geven elkaar ook feedback. Ook ontvang je feedback van je collega's. Eigenlijk zijn we de hele dag door bezig met het interpreteren van feedback, maar ook passen we ons gedrag erop aan. Lees hier meer over de psychologie achter het geven en ontvangen van feedback. In het geven en ontvangen van feedback staat je eigen leergeschiedenis centraal. Wat is een leergeschiedenis? Daar kun je hier meer over lezen.

Verder kijken

Veel mensen vinden verandering niet echt leuk. Bekijk hier een leuk filmpje waarin duidelijk wordt gemaakt waarom elke verandering een zekere weerstand oproept (6 minuten). Hoe geef en ontvang je effectief feedback? Dit animatiefilmpje zit vol met tips (3 minuten). Communicatie speelt een grote rol bij het verbeteren van je idee. Je kunt leren om betere gesprekken te voeren door gebruik te maken van een aantal simpele technieken.
Dit filmpje over effectief communiceren leert je een aantal handige trucks (3 minuten).

<u>Doen</u>

Het verbeteren van een idee kost tijd, moeite en geduld. De motto's *kill your darlings* en *less is more* zijn in deze fase van toepassing. De drie werkwoorden loslaten, begrijpen en vertalen naar je onderwijspraktijk kun je leren aan de hand van deze actieopties.

Actieoptie 1: feedback ordenen om je idee te verbeteren

Wat:	Feedback ordenen om je idee te verbeteren
Wanneer:	Je hebt in de fase 'uitproberen' op verschillende manieren je idee uitgewerkt en hier is feedback op gekomen
Met wie:	Eerst met je collega, later met de stakeholders
Waarom:	Feedback kan overweldigend zijn, maar is cruciaal voor de verbetering van je idee. Het is daarom zaak om de feedback goed te ordenen. Aan de hand van geordende feedback kun je je idee verbeteren.
Tijdsinvestering:	Twee uur

Achtergrond:

In de fase 'uitproberen' heb je feedback ontvangen op je idee dat je in het klein hebt uitgeprobeerd. Deze feedback heb je bijvoorbeeld opgeschreven of opgenomen. In deze berg met informatie zitten ideeën over hoe je verder kunt met jouw idee. Aan de hand van

deze opdracht kun je daarin een ordening maken en op basis daarvan je idee verbeteren. Daarna kun je je verbeterde idee daarna nog eens aan een select groepje voorleggen. Je zult zien dat doordat mensen opmerken dat hun feedback is verwerkt en zij dus echt serieus worden genomen, zij zich ook eigenaar zullen gaan voelen over jouw idee.

Stappen:

Stap 1
Zet de verzamelde feedback op post-it notes.

Stap 2
Orden de post-its onder de volgende thema's:

- Wat vonden mensen het meest waardevol aan jouw idee?
- Waar werden mensen enthousiast van?
- Wat overtuigde hen van jouw idee?
- Welke delen wilden mensen graag verbeteren? Waarom?
- Wat werkte echt niet?
- Wat heeft nog meer onderzoek nodig?

Stap 3
Orden de post-its nu van hoge naar lage prioriteit: wat moet je eerst doen om jouw idee tot een (klein) succes te maken?

Stap 4
Maak (zoals in fase 'uitproberen') enkele aanpassingen in je idee en kom tot een nieuw mini-prototype. In de nieuwe versie van je idee heb je enkele barrières weggehaald en leg je wat extra nadruk op waar mensen enthousiast van worden.

Stap 5
Ontvang opnieuw feedback door je idee opnieuw in het klein uit te proberen. Zijn de reacties van mensen nu anders?

Actieoptie 2: patronen ontdekken in jouw pioniersproces

Wat:	Je leergeschiedenis in kaart brengen
Wanneer:	Je bent op zoek naar je eigen patronen: waarom kom je in een dal en hoe kom je vanuit een dal in een hoogtepunt?
Met wie:	Met jezelf, je gouden collega
Waarom:	Om aanpassingen te kunnen maken in je eigen houding aan de hand van een story-line. Het herkennen van patronen en ze ook weer loslaten is belangrijk om te leren hoe je je eigen houding ten opzichte van je initiatief kunt verbeteren.
Tijdsinvestering:	Drie uur

Achtergrond:

Een storyline is een hulpmiddel om te kunnen reflecteren op het verloop van jouw vernieuwingsproces, met een speciale focus op je eigen rol, en de bijdrage van anderen. Door middel van een meanderende lijn worden de O-oh-momenten (dieptepunten) en de “a-ha!”- momenten (hoogtepunten) zichtbaar. Door een tekstuele toelichting bij iedere “o-oh” ontstaan interessante inzichten over “a-ha”- momenten: momenten waarin jij tot een bepaald inzicht kwam en tot een (voor jou) nieuwe actie overging.

Stappen:

Stap 1
Print de storyline uit en vul hem apart van elkaar in aan de hand van de instructies (30 min).

Stap 2
Vervolgens kun je met jouw storyline terugblikken op jullie vernieuwingsproces. Houd de tips en strategieën die jullie opdoen in deze reflectieopdracht goed bij en stel elkaar de volgende vragen:

- Hoe kwam je in een o-oh moment? En hoe kwam je daar weer uit?
- Hoe kwam je in een ah-ah moment? Wie hielp jou daarbij?
- Welke tips en strategieën kun je gebruiken om je huidige aanpak te verbeteren?
- Wie spelen daarbij een rol?

Stap 3
Wat betekenen deze patronen voor jouw pioniersaanpak? Schrijf de ontwaarde patronen op in de vorm van ‘thema’s’. Bespreek met elkaar welke patronen je graat wilt behouden en versterken, en welke patronen je graag zou willen doorbreken.

Reflecteren

Nu je idee of aanpak concreter wordt, is het tijd om na te denken over hoe je dit gaat 'verduurzamen': hoe zorg je dat jouw initiatief ook los van jouw betrokkenheid blijft bestaan? Voor het verduurzamen van je idee is het goed om alvast met je leidinggevende te bespreken waar je wellicht extra ondersteuning of hulp nodig hebt.
Tip: Ga dit gesprek niet alleen aan maar neem je coach of je gouden collega mee!

Reflectieoptie: steun organiseren met je leidinggevende

Wat:	Een reflecterend gesprek met je leidinggevende
Wanneer:	Je wilt je idee verduurzamen en hebt steun nodig van hogerop
Met wie:	Met jezelf en je leidinggevende
Waarom:	Om te leren welke type ondersteuning je kan organiseren met je leidinggevende om jouw pioniersactiviteiten verder te brengen op jouw school.
Tijdsinvestering:	Een uur

Achtergrond:

Nu je een eindje op weg bent hebben jij en je gouden collega vast aanbevelingen die noodzakelijk zijn om binnen je school of instelling te kunnen pionieren. Samen met je leidinggevende inventariseer je de belangrijkste voorwaarden die het pionieren ondersteunen.

Stappen:

Stap 1
Jij als pionier en jouw leidinggevende maken apart van elkaar een top vijf met belangrijkste voorwaarden die het pionieren op school kunnen ondersteunen.

Stap 2
Jullie delen vervolgens jullie top vijf met elkaar, en stellen een gezamenlijke top vijf voor een goed pioniersklimaat op school op.

Stap 3
Ga vervolgens uit elkaar en onderzoek op basis van de gezamenlijke top 5 welk actiepunten er nodig zijn om als Pionier, maar ook als school een stap verder te laten komen.

Stap 4
Kom een week later weer eens bij elkaar en bespreek de actiepunten. Welke twee actiepunten kunnen als eerste doorgevoerd worden?

Pioniersfase: verduurzamen

Inleiding

Wat: Je idee verduurzamen en je impact vergroten in jouw schoolpraktijk.
Waarom: Om te onderzoeken hoe je je impact kunt vergroten en je initiatief een plaats kunt geven op jouw school of zelfs daarbuiten, voor langere tijd.
Met wie: Collega's, leidinggevende en misschien ook met onbekenden.

Het verhaal van twee pioniers: De 'Biblioplus' van Sarah en Aysun

Hoe hebben Sarah en Aysun deze vernieuwing op hun school gerealiseerd? Hieronder een selectie van hun strategieën!

Zichtbaar maken voor collega's
Sarah en Aysun hebben hun plan voor de Biblioplus op papier gezet voor hun aanmelding voor Onderwijs Pioniers. Ook deelden ze het plan met hun collega's. Een veelgehoorde reactie was: *"Leuk! Succes ermee!"*. Sarah en Aysun geven aan dat het feit dat ze er eerst alleen voor stonden niet alleen te maken had met een gebrek aan tijd bij collega's, maar dat dit ook te maken had met dat het eigenaarschap van het plan eerst vooral bij hen lag. Pas toen ze ruimten maakten voor de eigen ideeën van collega's kwamen collega's met eigen initiatieven en ideeën, zoals het schilderen van de zojuist geplaatste boekenkasten. Ook hielp het dat de opening van de Biblioplus naderde, en het concept veranderde van een papieren voorstel naar een zichtbare, concrete vernieuwing op de school. Sarah: "Dat iedereen voor de opening boeken zat te kaften dat was wel leuk, dat zorgt wel voor verbinding binnen ons team."

Hulp van externe partijen
Vanuit Onderwijs Pioniers werd de slogan 'Durf te delen, durf te vragen!' meegegeven aan de pioniers. Om externe partijen aan zich te binden bedachten Sarah en Aysun een *social media* campagne via Facebook en Twitter en de zelfbedachte actie 'Deel je favoriete kinderboek'. Dit resulteerde in productieve samenwerkingsverbanden met bijvoorbeeld: Erasmus Universiteit (onderzoek verbetering leesvaardigheden), Hout- en Meubliseringscollege Rotterdam (bouw boekenkasten), Stichting Samen Leren Lezen, Stichting Voorlees Express (voorlezen thuis bevorderen).

Budget
Sarah en Aysun regelden een budget via Onderwijs Pioniers. Dit budget spendeerden ze bijna uitsluitend aan de aankoop van boeken, boekenkasten en het openingsfeest. Zij investeerden voornamelijk hun vrije tijd om het project te doen slagen. Sarah en Aysun vonden zelf een aantal sponsors om het startbedrag van E5000,- te vergroten: Shell innovatiefonds, Samsung Onderwijs Innovatiefonds, Lemniscaat en Ikea.

Mede-pioniers
Sarah en Aysun haalden steun uit het enthousiasme van uit hun mede-pioniers die hen steun en tips gaven. Sarah: "Het is wel heel leuk om andere enthousiaste mensen te spreken."

Aysun: “Die hetzelfde doel hebben.” Sarah: “En die hetzelfde doen ja, die tegen dezelfde dingen aan lopen op bepaalde momenten.” Via social media zoals Twitter en Facebook vonden ze nog meer mensen die aan het pionieren zijn.

Steun van de leidinggevende
De vernieuwing op school leidde tot frictie tussen de twee leerkrachten en de directie. Doordat de innovatie bijvoorbeeld vroeg om vrijroostering van de leerkrachten om de plannen te kunnen realiseren. Tevens ontstonden er nieuwe ideeën op het beleidsniveau van de school, zoals bijvoorbeeld: hoe kunnen de leesactiviteiten ingeroosterd worden in het lesrooster van de kinderen, terwijl het lesrooster al overvol zit? Sarah en Aysun zien dit niet alleen als een uitdaging voor hun eigen school, maar zien deze tendens als een landelijk probleem. Sarah: “Er moet een andere manier van werken ontstaan eigenlijk. Dat hele hiërarchische uit het onderwijs moet gewoon weg, want het onderwijs is heel hiërarchisch. (..) Onze directie heeft natuurlijk ook te maken met bestuur, en het bestuur boven heeft ook te maken met de gemeente Rotterdam, (..) en de gemeente Rotterdam met de Onderwijs Inspectie. Dus ik denk dat het moeilijk is. Van boven wordt zo veel opgelegd, zeker in Rotterdam, wij moeten alleen maar aan bepaalde eisen voldoen. Jullie moeten zo lang les geven, jullie moeten zo berekenen geven, zoveel taal, jullie CITO-resultaten moeten tot op de komma.”

Uitkomst van de Biblioplus
Op dit moment is de Biblioplus iedere dag open en zijn er voldoende ouders die er vrijwillig werken. Ook zijn andere scholen in de buurt aan het onderzoeken hoe zij ook een Biblioplus in hun school kunnen realiseren. Of de leesvaardigheden daadwerkelijk vooruit gaan door deze nieuwe bibliotheek en de leesactiviteiten is een vraag die momenteel onderzocht wordt door de Erasmus Universiteit. Onlangs ontvangen Sarah en Aysun wel alvast een briefje van leerling Soufian: “Ik vond lezen heel erg saai, maar toen de Biblioplus kwam, zag ik een paar leuke boeken. Toen vond ik het opeens leuk. Ik heb nu al een hele serie uit van “Het leven van een loser”. Vroeger raakte ik geen boek aan, maar nu zegt de juf zelfs dat ik moet stoppen met lezen.”

Pioniers aan het woord:

Egon startte op zijn school serious games om de taal- en rekenvaardigheden van zijn leerlingen te verbeteren.
Egon: *“Het hebben van een structuur, daar ligt de kwaliteit. Als je weet dat dat er komt, dan weet je dat er serieus mee om wordt gegaan. Dat zij [de directie] weten dat het niet alleen maar een spelletje is [je vernieuwing] maar dat er ook wat mee gebeurt. Zo wordt een plan ook echt geborgd. Door het op te nemen in het schoolplan. Zodat er ook op terug kan worden gekomen en we erop kunnen terugkijken en evalueren.”*

Jacqueline werkt op een onderzoekende basisschool in Amsterdam. Op haar school is ze op zoek naar een methode om het onderzoekende leren van haar leerlingen te vergroten.
Jacqueline: *“Wordt een school altijd beter als er meer ruimte is voor innovatie? Ik denk dat het belangrijk is dat een school eerst gewoon op orde is. Je kan wel van alles willen bouwen op school maar als er intern van alles aan de hand is, dan moet dat eerst opgelost worden.”*

Denken

Hoe groot en ver reiken jouw dromen? Deze fase staat in het teken van het vergroten van je impact. Als een idee goed en sterk is gebleken, wil je in elk geval dat je idee blijft voortbestaan, bijvoorbeeld in je klas, op je school. Misschien wil je zelfs wel een groter ideaal bereiken en jouw idee verder brengen naar andere scholen in Nederland of zelfs daarbuiten!
Om je aanpak te verduurzamen en te vergroten zijn een aantal vragen belangrijk: hoe kom je van één of meer kleine interventies of prototypes richting meer duurzame impact op basis van wat je al bereikt hebt? Hoe ga je wat al goed gaat beter, effectiever en duurzamer maken? Of uitvergroten? Hoe vertaal je obstakels die je bent tegengekomen naar kansen? Hoe stuur je langzaam maar zeker richting de duurzame verandering waar je op hoopt en blijf je enthousiast als veranderaar? Kortom, je zoekt naar mogelijkheden voor groei en duurzaamheid, waar je op dit moment ook staat.

Duurzaamheid ontstaat vooral doordat anderen eigenaar worden van jouw idee. Hiervoor is het nodig om enerzijds mensen (nog meer) te overtuigen van het idee, en anderzijds ook meer mensen mede-eigenaar maken van jouw missie. Tot slot is het ook belangrijk dat jouw idee echt een plek krijgt in mensen hun organisatie- en werkstructuren: bijvoorbeeld in het jaarlijkse schoolbudget, in de digitale infrastructuur, in een nieuwe manier van vergaderen. Daarbij stel je je nog eens de volgende vragen: waar gaat mijn idee naartoe? Wanneer ben ik tevreden? Waar sta ik over een jaar? Je verzamelt de lessen en strategieën van jezelf en de anderen om die doelen te bereiken. Je ziet welke successen je al geboekt hebt en nog kan boeken op school en als Pionier zelf.

Bonustip: Vergeet ook zeker niet een feestje te vieren op basis van je behaalde successen!

Verder lezen

Renee Kneyber is iemand die zich al langere tijd inzet om de verbetering van onderwijs van onderaf te benaderen. Zijn boeken Flip the System en Het Alternatief focussen hierop, en bieden tactieken om vernieuwing in het onderwijs op een democratische manier te realiseren. Ook schrijft Renee blogs over recentelijke veranderingen, welke hier te vinden zijn. In dit artikel van de Volkskrant wordt de weg naar onderwijsvernieuwing van Renee Kneyber en collega Jelmer Evers uitgelicht. Zij betrokken in hun proces ook de politiek. De effecten hiervan zijn in dit artikel te lezen.

Verder kijken

Verduurzamen vraagt ook leiderschap. Simon Sinek heeft een eenvoudig maar krachtig model om te komen tot inspirerend leiderschap. Dit model begint met een ‘gouden cirkel’ en de vraag “Waarom?”. Zijn TEDtalk (18 minuten) bevat voorbeelden van Apple, Martin Luther King en de Wright Brothers — en als tegenhanger het bedrijf Tivo, dat behoorlijk leek te worstelen tot een recente overwinning in de rechtbank die de waarde van de aandelen verdrievoudigde. Een van de elementen is het creëren van een maatschappelijke beweging,

maar hoe doe je dat? Sociale beweging creëren gaat langzaam.. Kijk 'How Wolves Change Rivers' (4 minuten). Toch is het mogelijk om in je eentje te beginnen! Bekijk het filmpje 'How to make a movement.' (3 minuten). Zoek je inspiratie voor jouw beweging? Bekijk de trailer voor de documentaire 'Most Likely To Succeed' (3 minuten) over hoe onderwijs beter kan aansluiten op een veranderende wereld.

Doen

Om idee te verspreiden, is het belangrijk dat je op een enthousiasmerende wijze je verhaal kan vertellen. Dan mag je overdrijven, uitvergroten, benadrukken, visualiseren en hardop dromen over wat er allemaal zou kunnen.

Actieoptie 1: leren je verhaal te pitchen buiten jouw school

Wat:	Een pitch voor een publiek of opnemen op video
Wanneer:	Als je je pioniersverhaal wilt vertellen aan je omgeving om hen te enthousiasmeren voor jouw initiatief. Ook wil je hen overtuigen van het belang en de noodzaak van jouw missie.
Met wie:	Met je 'gouden collega', voor je leerlingen, ouders, een collega
Waarom:	Je wilt graag dat anderen naar je toe komen om te vragen: "Hoe kan ik doen wat jij doet? Hoe kan ik jou helpen jouw droom te realiseren?".
Tijdsinvestering:	Twee uur

Achtergrond:

Om anderen te overtuigen van jouw missie is het belangrijk niet alleen over te brengen wat je gaat doen, maar juist ook waarom en hoe je dit gaat doen. De pitch is een goed instrument om jouw koers en focus helder te krijgen en over te kunnen brengen. Gedurende het veranderproces vormt je pitch ook een manier om te reflecteren op je persoonlijke ontwikkeling. Wie weet ziet je pitch er na een aantal maanden weer heel anders uit dan in het begin. Dit is juist positief, want het betekent dat je een stap verder bent gekomen. Hieronder vind je instructies voor een optimale pionierspitch.
Hulp nodig bij het maken van je pitch? Dit artikel van Harvard Business Review biedt hulp. Haal ook inspiratie uit de instructies voor het geven van een TEDtalk

Stappen:

Stap 1
Bereid een pitch voor die maximaal 3 minuten duurt. De pitch bereid je voor door eerst een verhaal op te schrijven dat de volgende onderdelen bevat:

- Dit ben ik (wie)
- Dit doe ik (wat)
- Daarom doe ik dit (waarom)

- Zo ga ik dit nog meer doen (hoe)
- Dit vraag ik van jou (hulpvraag aan publiek)

Stap 2
Oefen de pitch op jezelf in de spiegel, aan je kinderen in de klas of thuis. Op basis van de feedback van je toehoorderds kun je je pitch nog verbeteren!

Stap 3
Zoek een geschikt moment voor een podium waarop jij je pitch ten gehore kunt brengen, bijvoorbeeld een evenement over onderwijs of een speciale dag bij jouw op school. Is die er niet? Overweeg dan om je pitch op te laten nemen en zelf te publiceren op social media. Zo bereik je ook veel mensen met jouw idee.

Tips:
Hier vind je tien tips om ervoor te zorgen dat jouw publiek aan je lippen hangt:

1. *Zoom in – Je hebt vaak maar een paar minuten. Je kunt dus onmogelijk alles vertellen wat meespeelt bij jouw idee of project. Zoom daarom in op een onderdeel of een voorbeeld. Het is beter veel te vertellen over weinig, dan weinig over veel. Bovendien zorg je er op deze manier voor dat je over iets vertelt wat jouw het meest interesseert, waardoor de presentatie interessanter is voor de luisteraar.*
2. *Wat bewoog jou? – Bedenkt wat jou bewoog om dit idee te bedenken. Als je in je achterhoofd houdt wat jou motiveert, zul je betrokkenheid en enthousiasme uitstralen, die je publiek weer zal inspireren en prikkelen.*
3. *Jij bent het publiek – In dit geval ben jij degene die presenteert, maar je zult veel vaker in de rol van publiek zitten. Vraag jezelf af: Zou ik graag in het publiek zitten bij mijn eigen presentatie? Als je denkt dat jouw verhaal niet levendig genoeg zal zijn, zorg er dan ook voor dat er meer pit in komt.*
4. *Elevatorpitch – Stel, je komt iemand vlak voor je presentatie in de lift tegen. Hoe ga je deze persoon binnen 30 seconden overhalen naar jouw presentatie te komen luisteren? Als je dit kunt verwoorden, is voor jezelf de kern van je verhaal duidelijk. Bovendien heb je iets om op terug te vallen als je op het moment suprême in tijdnood komt.*
5. *Praat rustig – Doe rustig en praat duidelijk. Gooi niet alle informatie als een stortvloed over je publiek heen, maar gun ze een ontspannen luistermoment.*
6. *Verrassende elementen – prikkelende vragen, confronterende cijfers en scherpe stellingen trekt afdwalende luisteraars weer terug naar het verhaal.*
7. *Chronologie – Je hoeft het verhaal niet op chronologische volgorde te vertellen. Als je even iets benoemt wat pas later in je verhaal aan de orde komt, kan dat juist als een cliffhanger werken. Ook kan je spelen met perspectieven: Vertel je als alwetende verteller, of als deelnemer die midden in het project zit en nog niet weet of het allemaal gaat lukken? Hier kan je tussen afwisselen. Ook kun je nog vanuit andere betrokkenen vertellen.*
8. *Emotie – Bij veel mededelingen ligt er een emotie achter verscholen. Deze emotie tonen kan juist zorgen voor meer kleur aan het verhaal. Vind je wat je vertelt leuk, belangrijk of ingewikkeld?*
9. *Laatste zin – Bedenk wat je laatste zin is, en vermijd 'Oh, dit is het einde' als je verrast bent door het zwarte scherm van je laatste dia. Zoals je weet blijft het einde hangen.*

10. *Wees energiek – Het kan heel spannend zijn om een verhaal voor publiek te vertellen, waardoor je misschien heel geconcentreerd en serieus bent. Helemaal niet erg, maar probeer ook juist de energie en het plezier van jouw verhaal over te brengen op je publiek!*

Actieoptie 2: je initiatief verduurzamen op schoolniveau

Wat:	De Fish Bowl-oefening: op een open, positieve manier roddelen
Wanneer:	Je hebt verbeteringen aangebracht in je aanpak en je wilt deze verbeteringen met anderen delen op schoolniveau
Met wie:	Met je gouden collega, stakeholders en ook leidinggevende/schoolbestuur
Waarom:	Om je initiatief te verduurzamen op organisatieniveau in jouw school
Tijdsinvestering:	Twee uur

Achtergrond:

Een 'fish bowl' is een gespreksmethode die het mogelijk maakt om een onderwerp in een grote groep te bespreken, een soort van 'open roddelen' op een positieve manier. Het doel is om je initiatief samen te verbeteren. Een kleine groep, van meestal 4 tot 8 deelnemers, spreekt in een cirkel, terwijl een grotere groep om hen heen zit te luisteren naar dit gesprek. Er zijn twee vormen mogelijk; een waarbij 1 stoel in de Fish Bowl vrij is, welke wisselend bezet kan worden door iemand uit de buitenste kring. Op het moment dat deze stoel bezet wordt, zal een van de anderen uit de Fish Bowl moeten opstaan, zodat er altijd één stoel vrij is. Zo kan er binnen één overzichtelijke discussie toch ruimte zijn om veel verschillende deelnemers aan het woord te laten. De andere vorm is wat statischer; hierbij is er een vaste groep deelnemers en een vaste groep luisteraars.
Je kan hier meer lezen over de Fish Bowl- oefening.

Stappen:

Centrale vraag Fishbowl: 'Wat heb je ervaren bij de stappen die je de afgelopen periode hebt gezet en hoe kunnen anderen je verder bij het Pionieren ondersteunen?'. De gespreksleider (een neutrale persoon) begeleidt de fishbowl.

Ronde 1 (adviestijd: 30 minuten)
Binnenring: jij als pionier, je 'gouden collega' en stakeholders gaan met elkaar in gesprek over een spannende situatie van de afgelopen periode (zie bv. 'spannende scene opdracht uit fase 'uitproberen').
Buitenring: leidinggevende / schoolbestuur luistert mee. In de binnenste ring staat een lege stoel waar mensen uit de buitenring in kunnen stappen om zich te bemoeien met het gesprek. Ook in ronde 2.

Ronde 2 (adviestijd: 20 minuten)
Binnenring: leidinggevende/schoolbestuur gaat in gesprek over hun ervaringen met het Pionieren in hun school. Wat vinden zij er spannend aan? (nog even los van wat ze gehoord hebben in ronde 1).
Buitenring: pionier, gouden collega, stakeholder luisteren mee

Ronde 3 (adviestijd: 20 minuten)
In een ronde tafelgesprek breng je deze ervaringen bij elkaar. Hierbij is het hebben van een gespreksleider handig. Hoe kunnen Pioniers en leidinggevenden elkaar versterken in komende periode? Wat zijn de belangrijkste kwesties? De groep wordt uitgenodigd om te reageren en aan te vullen.

Reflecteren

Je bent nooit klaar met pionieren, je blijft jezelf ontwikkelen. Je zult daarom ook blijven reflecteren op jouw eigen pionieren, ook al heb je al heel veel bereikt. We blikken in deze oefeningen terug en kijken vooruit!

Reflectieoptie: fantaseren over de toekomst met een afscheidsrede

Wat:	Een fictieve afscheidsrede schrijven en voordragen
Wanneer:	Je hebt je idee echt een stap verder gebracht, of zelfs helemaal naar tevredenheid gerealiseerd
Met wie:	Met jezelf, collega en coach
Waarom:	Om te vieren dat je zo een eind bent gekomen; om te fantaseren over de toekomst; om te besluiten welke dromen je nog verder wilt realiseren
Tijdsinvestering:	Twee uur

Achtergrond:

Het is 2025. Na jaren van hard werken aan vernieuwing op je huidige school neem je afscheid. Je kijkt terug op een boeiende tijd als vernieuwer. Je mag zelfs een beetje opscheppen over alle successen die je behaald hebt. Je reflecteert op je eigen groei als persoon en de ontwikkeling die je team en de school heeft doorgemaakt en de concrete resultaten die jullie samen hebben bereikt. Maak voor het publiek inzichtelijk hoe je dat gedaan hebt (fictief dus, want dat proces ligt nu nog in de toekomst).

Stappen:

Stap 1: Schrijf je afscheidsrede op en ga o.a. in op de vooraf ingevulde punten.

Stap 2: Je spreekt je afscheidsrede uit aan je coach, of je collega. Vier een feestje, proost op jezelf!

Pioniersfase: onderzoeken

Inleiding

Wat: De uitdaging op jouw school verkennen en onderzoeken.
Waarom: Betere observaties maken, dieper begrip hebben van behoeften en beperkingen.
Met wie: Met jezelf, later met je collega, je directe omgeving, met je coach.

Het verhaal van een pionier: 'Muziek beleven' van Truus

Truus (de Zonnehoek, Apeldoorn): *"Onze school maakt deel uit van een nieuw complex met twee 'gewone' basisscholen, twee scholen voor speciaal onderwijs en vier woontorens voor ouderen en mensen met zorgbehoefte. Onze uitdaging is om samen een gemeenschap op te bouwen, te beginnen met een tentoonstelling die als een soort 'beleefruimte' kan functioneren. Maar hoe doe je dat?".*
In de beleefruimte kunnen leerlingen met ouderen werken en daar iets van maken, bijvoorbeeld foto's, interviews, voorwerpen, en die dan in een 'ruimte' tentoonstellen.

Truus: *"Het idee was dat leerlingen van het speciaal onderwijs iets met klank zouden kunnen doen, en dat dit ook op de tentoonstelling gepresenteerd zou kunnen worden. Maar toen we de eerste muzieklessen voor deze leerlingen organiseerden, realiseerden we ons dat ons doel van een tentoonstelling niet paste. Wat ons opviel is dat het bezig zijn met muziek op deze manier een hele nieuwe ervaring is voor deze leerlingen en dit als het meest belangrijke ervaren werd. Ook zagen we dat het nooit tot een presentatie zou kunnen leiden als onderdeel van een tentoonstelling, daar zijn de kinderen gewoon niet toe in staat."*
"We overlegden met de andere partners van het complex, de ouders en andere provinciale organisaties. Het idee van een tentoonstelling in een belevingsruimte werd afgeblazen. Het hielp dat mijn coach gewoon de vrijheid gaf om mijn plan aan te passen. Een idee ontstond toen om een muziek dag te organiseren voor het hele complex als onderdeel van 'NL-doet', een landelijk vrijwilligersinitiatief. Iedereen zou op de dag met muziek aan de slag gaan, en zo ook de leerlingen van het speciaal onderwijs op hun eigen wijze."

De dag zelf was een groot succes. Leerlingen van het speciaal onderwijs kregen een individueel schema met verschillende muziek activiteiten die bij hun interesse paste. Het beleven van muziek (maken) stond centraal en werd erg gewaardeerd. Als resultaat van deze dag werd een stichting opgericht die 'muziek' in het speciaal onderwijs verder gaat ontwikkelen en daarvoor de fondsen aanvraagt. Samenwerking met naburige scholen en instanties kan op deze wijze gebundeld worden en voor de toekomst verzekerd.

Truus: *"En wat is het geweldige? Het budget dat ik hiervoor kreeg staat gewoon nog steeds op onze rekening, want het werkte als een heel sterk vliegwiel om andere subsidies aan te vragen."*

Onderwijsuitdagingen onderzoeken

Weet jij al rond welke uitdaging jij zou willen pionieren op jouw school? Je kunt bijvoorbeeld denken aan het verbeteren van de onderwijsinhoud of onderwijsomgeving in de klas of zelfs organisatie- of beleidsvernieuwing in je school. Deze startpioniersvragen kwamen eerder voorbij in Onderwijs Pioniers. Meer voorbeelden vind je op de website van het LOF.

Hoe kan ik door middel van serious games beter onderwijs op maat geven aan mijn leerlingen?

Hoe kan ik in de fysieke ruimte meer contact genereren tussen leerlingen en hun omgeving?

Ik wil graag theater inzetten om de leeservaring van leerlingen te verbeteren. Hoe kan ik dat doen?

De scholen in mijn regio wisselen weinig kennis uit. Hoe kan ik deze kennisuitwisseling digitaal stimuleren?

Hoe stimuleer ik de inzet van talent in mijn dagelijkse onderwijs?

Ik wil graag de ouderbetrokkenheid vergroten. Zou het mij lukken door de introductie van tablets op mijn school?

Hoe kan ik het beste verschillende leerniveaus accomoderen in mijn klas?

Onze lokale bieb verdwijnt. Hoe kunnen wij toch de leesvaardigheid blijven stimuleren?

Sommige kinderen weten niets eens hoeveel een konijn in het echt weegt. Daarom wil ik een lab inrichten, een vrije leerruimte waarin ze antwoorden kunnen zoeken op hun eigen vragen.

Docenten hebben zelf ook hobby's en talenten. Hoe zet ik hun kennis in in mijn onderwijs?

Pioniers aan het woord:

Jacqueline werkt op een onderzoekende basisschool in Amsterdam. Op haar school is ze op zoek naar een methode om het onderzoekende leren van haar leerlingen te vergroten.
Jacqueline: *"Veel mensen in het onderwijs vergeten vaak waar het om gaat. Het gaat gewoon om het kind dat je klas uitloopt en weer binnenkomt. Alles wat je doet, moet daar, in dat kind, terug te zien zijn. Dat betekent dat bijvoorbeeld begrijpend lezen niet alleen 'leuker' moet worden door jouw innovatie, maar echt dat het kind beter gaat leren. Anders ga je je doel voorbij."*

Maud zoekt naar een manier om talenten van middelbare scholieren in te zetten voor talentontwikkeling op haar basisschool.
Maud: *"Er wordt ongelooflijk veel van bovenaf gedacht. In het onderwijs worden allerlei plannen neergelegd bij docenten en die moeten gebeuren. Ook als de meeste mensen wel eens denken van: nou ik weet niet of dat wel zo goed is en of dat wel gaat werken enzovoorts. Maar ja goed, als ze verplicht zijn, dan moeten ze gebeuren. En dan is het juist inderdaad leuk, als mensen zelf ideeën hebben. Ik ben er ook van overtuigd dat er hier op mijn school nog tal van mensen zijn die best wel ideeën hebben, die ze dan kunnen uitwerken en die vervolgens ook nog een vervolg krijgen en die een plek krijgen binnen ons onderwijs."*

Denken

Ideeën om het onderwijs beter te maken kunnen overal vandaan komen. Vaak observeer je iets dat anders kan, en heb jij daar een oplossing voor. Maar wat is eigenlijk dat achterliggende probleem dat je met jouw plan wilt oplossen, en voor wie vormt het een probleem? Misschien wil je eigenlijk het hele onderwijssysteem beïnvloeden, de werkdruk verlagen, een lans breken voor meer toekomstbestendig onderwijs of beter samenwerken met je collega's. Met andere woorden: welke uitdaging, vraag of probleem zit er achter je idee of je plan? Door goed te onderzoeken hoe een probleem in elkaar zit en wie ermee te maken hebben, kun je ook zorgen dat je idee aansluit bij het oplossen van dat probleem, in plaats van dat je slechts een symptoom bestrijdt. Met onderzoeken bedoelen we niet dat je een masteropleiding of een dure cursus interviewtechnieken moet volgen, of dat je allesomvattende resultaten moet publiceren in een dik rapport. Met onderzoeken bedoelen we: een onderzoekende houding aannemen waarmee je vandaag al kunt beginnen op jouw school.

Verder lezen

Over onderwijsonderzoek zijn boeken vol geschreven, kijk maar eens op Kennisnet, Leraar 24, research-ED, de Kennisrotonde van het NRO of het Welten Instituut van de Open Universiteit. Die laatste partij heeft begin 2016 een app gelanceerd met een tool voor praktijkonderzoek. Over de onderzoekende leraar en een onderzoekende schoolcultuur is minder geschreven. Waarom is een onderzoekende houding nodig? De ervaring leert dat we op basis van (beperkte) waarnemingen niet zomaar een beeld van de werkelijkheid kunnen vormen. Het is ook een illusie te menen dat de werkelijkheid die je zelf ervaart 'de enige echte waarheid' is. In plaats daarvan zijn er meerdere waarheden, zoals in het oude Indiase verhaal over zes blinde mannen en een olifant zo mooi illustreert.

Verder kijken

Je kunt leuke filmpjes bekijken van vernieuwende leraren die je zijn voorgegaan. Hoe onderzoeken zij? Op het online kennisplatform Leraar24 vind je Onderwijs Pioniers-filmpjes. Bijvoorbeeld het project 'De Fantasten' (6 minuten) van leraar Nils, over het gebruik van Fantasy-games voor competentieontwikkeling. Het project 'Magisch moment' (30 minuten) gaat over de uitwisseling van kennis tussen kunstenaars en leraren. Of bekijk de uitleg van Onderwijs Pioniers 2012/2013 winnaars Lydia en Joyce die het project 'Zoek het Uit' (6 minuten) ontwikkelden. In Zoek het Uit maken Lydia en Joyce filmpjes over de hobbykennis van leraren. Ze gebruiken de filmpjes voor werkopdrachten in de klas. En hoe moet het verder met de leesvaardigheden van je leerlingen als de lokale bibliotheek ineens sluit? "*Dan bouw je gewoon een nieuwe in je school*", zeggen Sarah en Aysun uit Rotterdam-Zuid. Bekijk het filmpje over de Biblioplus (6 minuten). Meer zin in voorbeelden uit het buitenland? Die vind je op de website 'Design Thinking for Educators'.

Doen

Het is tijd voor actie. Met deze actieopties kun jij onderzoeken hoe de uitdagingen in, op en rond jouw school zich verhouden tot jouw vernieuwingsvraag of idee. Ken jij de uitdagingen die op jouw school leven? Past jouw idee bij de uitdagingen op jouw school? Met deze actieopties kun je jouw eigen aannames testen over wat er leeft en speelt. Komen deze overeen met wat jouw collega's, leerlingen of leidinggevende jou vertellen?

Actieoptie 1: zelf op onderzoek uit

Wat:	Collega's, leerlingen of ouders interviewen met behulp van emoticonkaartjes over wat zij graag zouden willen verbeteren
Wanneer:	Als je nog geen duidelijk beeld hebt van de uitdagingen op jouw school
Met wie:	Met je collega
Waarom:	Om helder te krijgen welke uitdagingen of vraagstukken spelen op jouw school
Tijdsinvestering:	Een uur of verspreid over een schoolweek, een aantal keer

Achtergrond:

Met deze opdracht kun je op een creatieve manier emoties oproepen, onderzoeken en bespreken bij jou op school. Welke uitdagingen spelen er op jouw school, hoe voelen mensen zich over deze uitdagingen?

Stappen:

Stap 1**:** Knip de emoticon-woordkaartjes uit

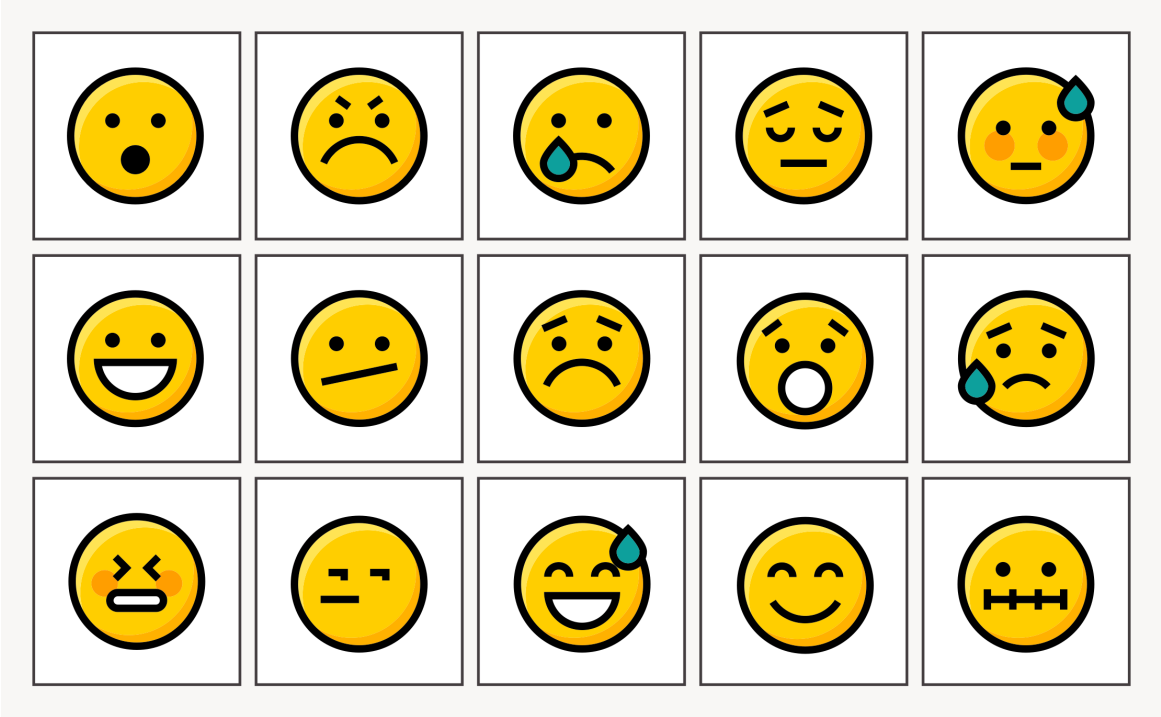

Stap 2
Neem een notitieblokje, een pen en ga op pad! Maak een rondje in je school en vraag de volgende vragen in een mini-interview aan de mensen die je tegenkomt. Schrijf de antwoorden op.

- Als je kijkt naar de afgelopen maand op deze school, welke emoticon springt er dan voor je uit?
- Kun je beschrijven waarom, bijvoorbeeld aan de hand van een ervaring? Wat gebeurde er?
- Bij de keuze voor een 'positieve' emoticon kun je vragen: wat zouden we nog meer kunnen doen om dat gevoel te hebben op onze school?
- Bij de keuze voor een 'negatieve' emoticon kun je vragen: is daar een slimme oplossing voor, of is het iets waar we samen iets aan zouden kunnen doen?

Stap 3
Kom met je bondgenoot samen en orden de antwoorden in de thema's die ter sprake kwamen in de mini-interviews.

Stap 4
Kies uit alle thema's een thema uit dat jullie zelf ook boeit en interesseert. Dit thema kun je verder onderzoeken in jouw school.
Tip: Begin een 'gewone vergadering' ook eens met deze emoticonkaartjes. Krijg je zo een heel ander gesprek?

Actieoptie 2: samen onderzoeken

Wat:	De uitdaging en het plan opschrijven in een ontwikkelcanvas
Wanneer:	Als je al een redelijk beeld hebt wat de uitdaging op jouw school is
Met wie:	Met een groepje collega's, later eventueel met je leidinggevende
Waarom:	Om de uitdaging en het idee helder te krijgen voor jezelf en je omgeving
Tijdsinvestering:	Twee uur

Achtergrond:

Dit ontwikkelcanvas gidst je door de belangrijkste vragen van jouw pioniersvraagstuk.

Stappen:

Stap 1
Vul het canvas eerst alleen in, je collega's doen hetzelfde. Aan welke uitdaging wil je de komende tijd werken op je school? Denk eerst even na over de volgende vragen:

- Wat zou je morgen anders willen zien op school?
- Waarom is dit nodig op jouw school?
- Met welk idee loop je al een tijdje rond?

- Wat is er nodig om dit idee waar te maken?
- Voor wie doe je het?
- Met wie doe je het?

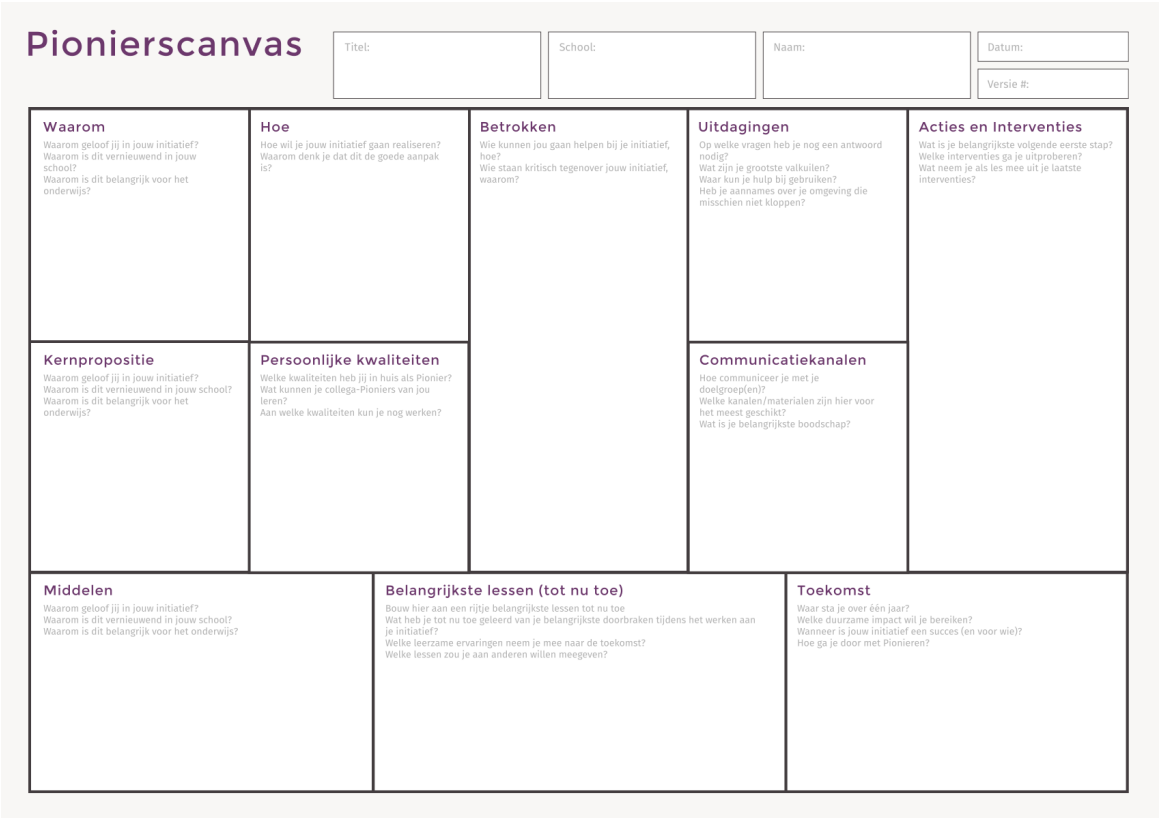

Stap 2
Bespreek de canvassen in tweetallen. Leg jullie canvassen naast elkaar en bespreek de verschillen en overeenkomsten. Wat valt je op aan verschillen, kunnen jullie tot elkaar komen?

Stap 3
Presenteer je bevindingen aan de groep. Maak samen een nieuw ontwikkelcanvas voor jullie school. Deze dient als document om telkens op terug te vallen in jullie pioniersproces. Dit is ook een goed document om voor te leggen aan je leidinggevende.

Actieoptie 3: het netwerk rond de uitdaging onderzoeken

Wat:	De Rich Picture: een visualisatieoefening om je projectomgeving of vraagstuk in kaart te brengen
Wanneer:	Als je weet wat de uitdaging is en een idee hebt voor een aanpak
Met wie:	Een groepje collega's, direct betrokkenen
Waarom:	Om relaties en posities (positief/negatief) ten opzichte van het vraagstuk zichtbaar te maken en te weten welke stappen je als eerste kunt zetten
Tijdsinvestering:	Twee uur, bv in de namiddag, tijdens een strategiesessie

Achtergrond:

In deze actie teken je samen met anderen een ‘rijke tekening’, een Rich Picture rond een onderwijsuitdaging. Een Rich Picture helpt je om je netwerk rond deze uitdaging in kaart te brengen.

Een Rich Picture is een tekening met drie hoofdelementen:

1. actoren en hun belangen, zorgen, gedachtes ten aanzien van de situatie
2. de processen: verbindingen tussen de actoren onderling en de structurele omgeving
3. structuur, bijvoorbeeld organisaties, instituties, entiteiten die invloed hebben op de situatie

Na de Rich Picture oefening weet je wie je moet uitnodigen als je je idee verder vorm geeft, maar ook waar je op moeten letten. Wie zal er niet zo makkelijk meegaan, waarom? En wie zou je juist kunnen helpen? Zorg in elk geval dat de oefening helpt om je volgende stap(pen) te bepalen.
Meer lezen over Rich Pictures: Andrew Monk and Steve Howard: The Rich Picture : A tool for reasoning about work context, in het Nederlands (CPS) en Rich Pictures
als evaluatiemethode

Stappen:

Stap 1
Verdeel de groep in groepjes (2-4 personen), ieder groepje maakt een Rich Picture over dezelfde uitdaging. Als de groep te klein is om te delen dan maak je samen één Rich Picture. Zelf kun je de gespreksleider zijn, of stel iemand anders aan die de opdracht leidt.

Stap 2
Teken in het midden van een flap-overvel een ‘logo’ van jouw ‘initiatief’. Het logo verbeeldt het initiatief. Maak het visueel en gebruik zo min mogelijk tekst.

Stap 3
Breng een ‘lijn’ of richting aan op je flap-over vel die het proces aangeeft waar je inzit met betrekking tot jouw initiatief; waar komt je idee vandaan, waar zit je nu en waar moet het naartoe? Welke ‘waarde’ wil je ermee creëren?

Stap 4
Breng vervolgens alle betrokkenen in beeld rondom jouw initiatief, dat kunnen individuen of groepen mensen zijn (bijvoorbeeld collega’s, directeur, leerlingen, ouders of andere professionals van buiten).

Stap 5
Geef met een ‘neusje’ > of < aan hoe de betrokkenen zich verhouden tot jouw initiatief. Dus het neusje van een persoon of groepje naar je project gericht betekent ‘positief betrokken’,

het neusje de andere kant op betekent ‘(nog) niet genoeg betrokken’ of misschien wel ‘afwijzend’ of ‘kritisch’.

Stap 6
Schrijf in ‘praatwolkjes’ kort hoe de verschillende actoren of groepen actoren denken over jouw initiatief; probeer hiervoor echt even ‘in de schoenen’ van deze mensen te gaan staan en gebruik in de praatwolkjes de taal van de betreffende mensen; hoe kijken ze ernaar? Steunen ze je idee? Werken ze tegen? Waar maken zij zich druk over? Waarom?

Stap 7
Leg de Rich Pictures op tafel en bespreek ze samen per stuk. De maker legt niets uit, de andere gesprekspartners benoemen eerst wat ze zien, wat opvalt of welke vragen ze krijgen bij het bekijken van de Rich Picture. Vervolgens mengt de maker zich in de discussie.

Stel hierbij bijvoorbeeld de volgende vragen:

1. Wat is nu de belangrijkste ‘kwestie’?
2. Welke ‘mensen’ heb je nodig om een succes te maken van je initiatief; hoe staan zij met hun neuzen? Hoe ga je ze betrekken?
3. Formuleer samen een wezenlijke vervolgstap

Reflecteren

Kun je goede manieren vinden die jou leren om te gaan met zowel negatieve en positieve reacties? Deze reflectieoptie zal je verder helpen.

Reflectieoptie: reflecteren op wat pionieren met jou en anderen doet

Wat:	Een vragenlijst
Wanneer:	Als je graag meer inzicht wilt in wat er met jezelf en anderen om je gebeurt
Met wie:	Met jezelf, daarna met je coach of collega
Waarom:	Om te leren zien wat pionieren met jezelf en anderen doet en wat je eventueel zou kunnen doen om dingen te veranderen
Tijdsinvestering:	Een uur

Achtergrond:

Neem een rustig moment om de reacties op te schrijven die je hebt ontvangen naar aanleiding van je eerste onderzoekende stappen. Schrijf hier de reacties op die je hebt ontvangen en reflecteer met jezelf, je collega of je coach, wat deze reacties betekenen voor jouw initiatief, en wat ze met jou doen als persoon.

Stappen:

Stap 1
Vul onderstaande vragen in voor jezelf.

1. Wat heb je gedaan de afgelopen tijd?
2. Wat ervoer je tijdens het uitvoeren van de actie(s)?
3. Hoe reageren mensen op jouw initiatief, en op jou als persoon?
4. Heb je mensen geënthousiasmeerd?
5. Zo ja, welke mensen waren dat en hoe kunnen zij jou helpen je idee realistisch te maken?
6. Over welke dingen ben je nog niet zeker?
7. Wat zou je kunnen helpen om je hier zekerder over te voelen?
8. Wat ga je morgen (anders) doen?

Stap 2
Bespreek de uitkomsten met jouw coach of collega. Wat valt jullie op?